

በቅድመ መደበኛ ትምህርት ቤቶች
የልዩ ፍላጎት ዳሰሳ እና
ድጋፍ አሰጣጥ መመሪያ

ፌዴራል ትምህርት ሚኒስቴር
አዲስ አበባ ኢትዮጵያ
2009

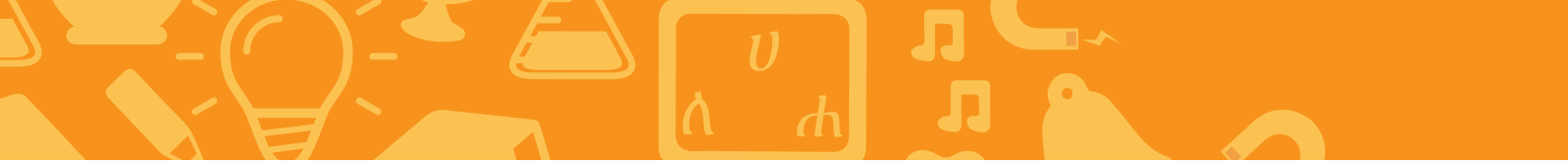
ምስጋና

ይህ የዳሰሳ እና ድጋፍ መስጫ መመሪያ የተዘጋጀው በዶ/ር ይርጋሸዋ በቀለ ሲሆን ዶ/ር Jan Siska በአማካሪነት እና በእርማት ስራ ተሳትፏል።

በተጨማሪ አቶ መሐመድ አቡበከር፤ ሰለሞን ግዛቸው፤ ደገፋ ኦብዲ፤ አላምሮ ታደሰ፤ ዓሊ ሳኒ፤ አለማየሁ ወ/ቂርቆስ፤ ታምራት ወ/ገብርኤል፤ መሰረት በቀለ፤ ቡልቶሳ ሒርቆ፤ ቦንሳ ቶላ፤ ዓለማየሁ ተ/ማርያም፤ ብርሃኑ ደንደና፤ አላኔ ዋቅጅራ እና ሙሉ-አለም መኮንን ገንቢ ሀሳብ በማቅረብ የዳሰሳ እና ድጋፍ መስጫው ተግባር በተሳካ ሁኔታ እንዲጠናቀቅ አስተዋፅኦ አበርክተዋል

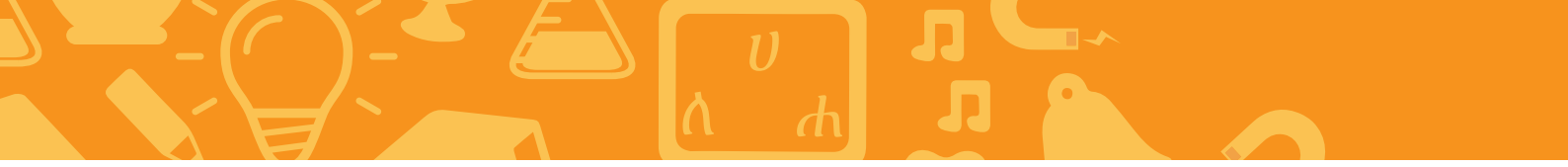
ገፅ ውበት በካሌብ በለጠ

የመምህራን ትምህርት እና የልዩ ፍላጎት ድጋፍ መስጫ ማዕከላትን አቅም ለመገንባት በኢትዮጵያ እና ፊንላንድ የጋራ ትብብር ፕሮጀክት (2013-2017) ድጋፍ የተዘጋጀ

ማውጫ

መግቢያ	7
የቅድመ መደበኛ ትምህርት ጠቃሚነት	7
ልዩ ፍላጎትን መለየት	8
የዳሰሳ እና ድጋፍ መስጫው አጠቃቀም	9
የዳሰሳ እና ድጋፍ መስጫ መመሪያው የተዘጋጀበት ምክንያት	11
የዳሰሳ እና ድጋፍ መስጫው ዋና አላማ	11
የአካል ዕድገት ተግዳሮት ዳሰሳ እና ድጋፍ	12
አጠቃላይ የአካል ዕድገት መዘግየት ዳሰሳ እና ድጋፍ	12
የእጅ ጣቶች ጥንካሬ እና ብቃት ዕድገት ተግዳሮት ዳሰሳ እና ድጋፍ.....	16
የንግግር እና የቋንቋ ዕድገት መዘግየት ዳሰሳ እና ድጋፍ.....	19
የንግግር ዕድገት ዕድገት መዘግየት ዳሰሳ እና ድጋፍ	20
በቋንቋ ዕድገት መዘግየት ላይ ዳሰሳ እና ድጋፍ	22
የአእምሮ ዕድገት ውስንነት ዳሰሳ እና ድጋፍ.....	24
ማህበራዊ እና አዎንታዊ ስሜት ዕድገት መዘግየት ዳሰሳ እና ድጋፍ	27
ማንበብ እና መጻፍን እንዲሁም ቁጥሮችን ማስተዋወቅ	30

ሰንጠረዥ ማውጫ

ሰንጠረዥ 1 አጠቃላይ የአካል ዕድገት መዘግየት መግለጫዎች	13
ሰንጠረዥ 2 የእጅ ጣቶች ብቃት ተግዳሮት መግለጫዎች	16
ሰንጠረዥ 3 የንግግር ዕድገት መዘግየት ተቋሚዎች.....	19
ሰንጠረዥ 4 የቋንቋ ዕድገት መዘግየት ተግዳሮ መግለጫዎች	22
ሰንጠረዥ 5 የአእምሮ ዕድገት ውስንነት መግለጫዎች	24
ሰንጠረዥ 6 የማህበራዊ እና አዎንታዊ ስሜት ዕድገት መዘግየት መግለጫዎች.....	28

1. መግቢያ

1.1. የቅድመ መደበኛ ትምህርት ጠቃሚነት

በኢኮኖሚ ዝቅተኛ ደረጃ ላይ በሚገኙ ሀገሮች ውስጥ ያለው የትምህርት ስርዓት የሚያሳየው ለቅድመ መደበኛ ትምህርት ዝቅተኛ ትኩረት እንደተሰጠው ነው። ጥናቶች እንደሚሳዩት የቅድመ መደበኛ ትምህርት ለህፃናት አጠቃላይ ዕድገት ትልቅ አስተዋፅኦ ከማድረጉም በላይ የትምህርት አገልግሎትን ከቅድመ መደበኛ መጀመር ወጪ ቆጣቢ የትምህርት አቅርቦት መሆኑን ይገልጻሉ (calman and Tarr-welan, 2005)። በተጨማሪ እነዚህ ተመራማሪዎች እንደገለጹት የቅድመ መደበኛ ትምህርት አገልግሎት መስጠት ጠቀሜታው ለህፃናት ብቻ ሳይሆን በሀገር ኢኮኖሚ ላይ እገዛ ያደርጋል። ምክንያቱም ህፃናት በዚህ ዕድሜያቸው ተገቢ አካባቢያዊ እና ማህበራዊ ዕውቀት እና ክህሎት ማግኘታቸው ጠንካራ እና የጥገኝነት ስሜት የማያድርባቸው ስለሚያደርጋቸው ሲያድጉ አምራች እና ግብረ ከፋይ ዜጎች ይሆናሉ።

ከዚህ ባሻገር ጥራት ያለው የቅድመ መደበኛ ትምህርት አገልግሎት መስጠት በቀጣይ የመደበኛ ትምህርት አቀባበል እና ውጤታቸው የተሳካ እንዲሆን ያደርጋል። በትምህርት ውጤታማ መሆን በቀጣይ ህይወት በአምራችነት ላይ የሚሰማሩ ዜጎች ያደርጋቸዋል። በተጨማሪ ጥናቶች እንደሚሳዩት ጥራት ያለው የቅድመ መደበኛ ትምህርት ያገኙ ህፃናት ሲያድጉ ህገወጥ ነገሮች ላይ የመሰማራት ፍላጎታቸው ዝቅተኛ ይሆናል (Gngleson and Lambert, 2007)።

የቅድመ መደበኛ ትምህርት ማግኘት የህፃናትን ሁለንተናዊ ዕድገት ለማነቃቃት ከመርዳቱም በላይ ትምህርት እንዳይወድቁ፣ እንዳይደግሙ ወይም እንዳያቋርጡ ለመከላከል የሚረዳ መሰረት ይጥላል (Hurlock, 2006)። በሌላ በኩል የቅድመ መደበኛ ትምህርት ዕድል የማያገኙ ህፃናት በትምህርት እና በቀጣይ ህይወታቸው ውጤታማነታቸው ቅድመ መደበኛ የትምህርት ዕድል ካገኙት ዝቅተኛ እንደሚሆን ይገለጻል(Calman and Tarr- Whelan, 2005)።

በሰው ልጅ የዕድገት ሂደት ውስጥ የመጀመሪያዎቹ ስድስት ዓመታት ለሁለንተናዊ ዕድገት መሰረት ይጥላሉ። የአካል፣ የአእምሮ፣ የቋንቋ እና ማህበራዊ ዕድገት ከአንድ እስከ ስድስት ዓመት ድረስ በፍጥነት የሚያድጉበት ዕድሜ ነው (Carippa and Dang, 2005)። በዚህም ምክንያት በዚህ ዕድሜ ህፃናት የቅድመ መደበኛ ትምህርት ዕድል ካገኙ ሁለንተናዊ እድገታቸው የበለጠ ከመነቃቃቱም በላይ በመደበኛ ክፍል ውስጥ የሚታዩ የማንበብ፣ የመፃፍ እና የቁጥር ስሌት ክህሎት የማሳደግ ተግዳሮትን ይከላከላል። Ingleson and Lambert (2005) እንደገለጹት ጥራት ያለው የቅድመ መደበኛ ትምህርት አቅርቦት ህፃናት በአስተሳሰብ፣ በአመለካከት፣ በባህሪ፣ እና መሰረታዊ እሴትን በመለየት ጠቃሚ ክህሎቶችን በዘላቂነት ለማሳደግና ለመጠቀም ያስችላቸዋል። የቅድመ መደበኛ ትምህርት ዕድል የሚያገኙ ህፃናት በቀጣይ የትምህርት ዘመናቸው የልዩ ፍላጎት አገልግሎት የሚፈልጉበት ደረጃ ዝቅተኛ ነው። ቅድመ መደበኛ ትምህርት ለህፃናት ጥሩ መሰረት ስለሚጥል በቀጣይ በመደበኛ ትምህርት የሚጋጥሟቸውን የመማር ተግዳሮቶችን እንደሚቀንስ ይታመናል (UNESCO, 2008)። ጥራት ያለው የቅድመ መደበኛ ትምህርት መገለጫ ከሆኑት ውስጥ የህፃናትን ፍላጎት መለየት፣ ደሳሳ ማድረግ እና ድጋፍ መስጠት ናቸው። የህፃናቱን ፍላጎት መለየት እና ድጋፍ የማድረግ አገልግሎት በማይሰጥበት የቅድመ መደበኛ ትምህርት ፕሮግራም ህፃናት ለውጥ ሊያመጡ የሚችሉበት ወርቃማ ጊዜያቸው ያለድጋፍ ያልፋል

ማለት ነው። በተጨማሪ በዚህ (1-6 ዓመት) ዕድሜ ለልዩ ፍላጎታቸው ድጋፍ በማጣታቸው በትምህርት ቤት ውስጥ አቅማቸውን አሟጠው ለመጠቀም እንዳይችሉ ያደርጋቸዋል።

በሀገራችን የቅድመ መደበኛ ትምህርት አቅርቦትን ብንመለከት መምህራን የህፃናትን የዕድገት ባህሪ፣ የዕድገት መዘግየት እና ልዩ ፍላጎትን ለይተው ድጋፍ የሚያደርጉበት ክህሎት እንዲያዳብሩ የሚረዳ ስልጠና ባለማግኘታቸው በዚህ የትምህርት ፕሮግራም ህፃናት ከመምህራን ያላቸው ተጠቃሚነት ውስን ነው። በዚህ ምክንያት አብዛኞቹ በቅድመ መደበኛ ዕድሜ ላይ የሚገኙ ልዩ ፍላጎት ያላቸው ህፃናት የዚህ አገልግሎት ተጠቃሚ አይደሉም ። ስለሆነም ይህ የዳሰሳ እና ድጋፍ መስጫ መመሪያ በቅድመ መደበኛ ትምህርት ቤት ውስጥ ከፍተኛ አገልግሎት የሚሰጥ ሲሆን መምህራንን አንብበው በቀላሉ እንዲረዱት እና እንዲተገብሩት ተደርጎ የተዘጋጀ ነው።

ጥሩ መምህራን በተማሪዎች ላይ ተስፋን ይጭራሉ፤ የመማር ፍላጎትን ያሳድጋሉ

1.2. ልዩ ፍላጎትን መለየት

መምህራን በህፃናት ላይ የሚታዩ የዕድገት መዘግየትን ከህፃናቱ ጋር ሲጫወቱ፣ ሲያወሩ ወይም ህፃናቱ የሚሰሩትን ነገር በመመልከት መለየት ይችላሉ። መምህራን ከህፃናቶች ጋር በሚያደርጉት ተግባራት እና ጨዋታ፣ የህፃናቱን የቋንቋ እና የንግግር ዕድገት ደረጃ እንዲሁም የማህበራዊ እና ባህሪያዊ ዕድገት ደረጃን ለመለየት ዕድል ይሰጣቸዋል። በተጨማሪ ህፃናት እርስ በርሳቸው ሲጫወቱ፣ ሲሯሯጡ በመመልከት ልጆች ያሉበትን የዕድገት ሁኔታ መረዳት ይቻላል። በጨዋታ ጊዜ ህፃናት ያላቸውን አካላዊ ጥንካሬ፣ ቅንጅት እና የእጃቸውን ቅልጥፍና እና የሚሰሯቸውን ተግባራት መመልከት ጠቃሚ ነው።

በአጠቃላይ በቅድመ መደበኛ ትምህርት ቤት ውስጥ የሚሰሩ መምህራን ህፃናት ያሉበትን አጠቃላይ የዕድገት ሁኔታ በጥንቃቄ እና ምክንያታዊ በሆነ የምልከታ ስራ ከሰሩ፣ የዕድገት መዘግየት እና ልዩ ፍላጎትን መለየት ይችላሉ። እነዚህ ህፃናት በዚህ ጠቃሚ ዕድሜ ላይ ልዩ ፍላጎታቸው ከተለዩ፣ ለውጥ የሚያመጣ ድጋፍ ሊሰጣቸው ይገባል በዚህም ተጠቃሚ ይሆናሉ። የዕድገት ሁኔታን፣ ልዩ ፍላጎትን እና የልጆቻችን የኋላ ታሪክ በመመዘን በግል ፋይላቸው ውስጥ ማስቀመጥ የድጋፍ ዓይነቶችን እና የመጡ ለውጦችን በየጊዜው ለመፈተሽ ያስችላል።

1.3. የዳሰሳ እና ድጋፍ መስጫው አጠቃቀም

ይህ የዳሰሳ እና ድጋፍ መስጫ መመሪያ ለቅድመ መደበኛ ትምህርት ቤት መምህራን እንዲያገለግል የተዘጋጀ ሲሆን ህፃናትን የመለያ እና ድጋፍ የመስጠት ክህሎቶችን እንዲያዳብሩ ይረዳቸዋል። የዳሰሳ እና ድጋፍ መስጫው የተዘጋጀው ዕድሜያዊ ከ5-6 ዓመት ለሚሆኑ ህፃናት ልዩ ፍላጎትን መለያ እና ድጋፍ መስጫ እንዲያገለግል ሲሆን በዚህ ዕድሜ የሚጠበቁ የዕድገት ሁኔታዎችን እና የቅድመ መደበኛ ስርዓተ ትምህርት ትኩረትን መሰረት በማድረግ ነው። የዳሰሳ እና ድጋፍ መስጫው መምህራን የህፃናቱን የአካል፣ የቋንቋ፣ የግንዛቤ፣ የማህበራዊ ክህሎት ዕድገት እንዲያነቃቁ እና ዕድገቱን እንዲያፋጥኑ ይረዳቸዋል።

የዳሰሳ እና ድጋፍ መስጫ መመሪያው አራት ዋና ዋና ክፍሎች ፣ አስራ አራት ንዑሳን ክፍሎችን እና መገለጫዎችን የያዘ ነው። አራቱ ዋና ዋና ክፍሎች በአካል ዕድገት እና ጥንካሬ፣ በቋንቋ፣ በአምእሮ ዕድገት እና በማህበራዊ እና ባህሪያዊ ክህሎት ዕድገቶች ላይ ያተኩራሉ። በእያንዳንዱ ዋና ክፍል ውስጥ የተካተቱት ንዑስ መገለጫዎች ዝርዝር የዕድገት ባህሪያትን ፣ የዕድገት መዘግየት መገለጫዎችን የያዙ ሲሆን በተከታይም በእነዚህ ዝርዝር መገለጫዎች መሰረት ዳሰሳ የማድረግ እና ድጋፍ አሰጣጥን የሚያብራሩ ዝርዝሮች ይገኛሉ።

አንዳንድ ጊዜ ህፃናት ከአንድ በላይ የዕድገት መዘግየት ወይም ልዩ ፍላጎት ሊያሳዩ ይችላሉ። በዚህ ግዜ በዚህ የዳሰሳ እና ድጋፍ መስጫ በተዘረዘሩት ውስጥ ህፃናት የሚያሳዩአቸው መገለጫዎች ከየትኛዎቹ ጋር እንደሚመሳሰሉ መለየት እና ለእያንዳንዱ በተቀመጠው የድጋፍ አቅጣጫ ማገዝ ያስፈልጋል። ተደራራቢ ልዩ ፍላጎት ያላቸው ህፃናትን ለማገዝ ቅድሚያ ድጋፍ መደረግ አለበት የሚሉትን በመለየት እገዛ መጀመር እና መሻሻል ሲታይ ወደ ቀጣዩ ድጋፍ መሄድ ይቻላል። በሌላ በኩል ደግሞ ጎን ለጎን ለፍላጎቶቹ በተመሳሳይ ጊዜ ድጋፍ በመስጠት እንዲሻሻሉ ማገዝ ይቻላል።

በዳሰሳ እና ድጋፍ መስጫ መመሪያው ውስጥ የእያንዳንዱ የልዩ ፍላጎት ዳሰሳ እና ድጋፍ አሰጣጥ የየራሳቸው ባህሪ ስላላቸው እንደ እያንዳንዱ ህፃን ልዩ ፍላጎት ዓይነት እና ደረጃ መስጠት አለበት። ይህ ማለት ሁሉም ህፃናት አንድ ዓይነት ልዩ ፍላጎት አላቸው ወይም አንድ ዓይነት ድጋፍ ይሻሉ ማለት አይደለም።

የተከበሩ መምህር ከዚህ ቀጥሎ የተዘረዘሩትን በቅደም ተከተል እንበብው ከተረዱ በኋላ ህፃናቱን በመለየት ድጋፍ ያድርጉላቸው። አንደኛ/ የህፃናቱን ልዩ ፍላጎት በሚጫወቱበት፣ በሚናገሩበት ወይም የተለያዩ ተግባራትን በሚሰሩበት ጊዜ በጥንቃቄ ይመልከቱ እና ይለዩ። ወላጆችን እና ሌሎች መምህራንንም በማነጋገር የልዩ ፍላጎት መኖሩን እና ትክክለኛነቱን ያጠናክሩ። ሁለተኛ/ ስላዩአቸው የልዩ ፍላጎት መገለጫዎች እና ባህሪያቸው ዝርዝር ማስታወሻ ይጻፍ። ሶስተኛ/ ይህንን የዳሰሳ እና ድጋፍ መስጫ መሳሪያ በጥሞና በመመልከት በሰንጠረዥ 1 እስከ 6 ከተዘረዘሩት ከየትኛ ጋር ተመሳሳይነት እንዳለው ይለዩ። አራት/ በመረጡት ሰንጠረዥ ውስጥ ከተዘረዘሩት ጥልቅ መገለጫዎች፣ የታየው የልዩ ፍላጎት ከየትኛው ጋር እንደሚመሳሰል ይለዩ።

አምስት/ በመጨረሻም በዝርዝር በተቀመጠው የዳሰሳ ሂደት ተጠቅመው የህፃናቱን ትክክለኛ ልዩ ፍላጎት ይለዩ ተያይዘውም የተጠቀሱትን የድጋፍ ዓይነቶች ይጠቀሙ። ይህ የዳሰሳ እና ድጋፍ መስጫ መመሪያ መምህራን በጥንቃቄ ሊያነቡት እና ሊረዱት ይገባል። ህፃናት የሚያሳዩት ልዩ ፍላጎት ሳይናቅ በመለየት ድጋፍ መስጠት እንደሚገባ አፅዕኖት ይሰጣል። ስለ ህፃናቱ የልዩ ፍላጎት መረጃውን ለማጠናከር ወላጆችን እንደጠቃሚ የመረጃ ምንጭ መጠቀም ያስፈልጋል። በተጨማሪ መምህራን በምልከታ፣ በቃለ መጠይቅ አብሮ በማውራት፣

አብሮ በመጫወት እና ነገሮችን ሲተገብሩ በማየት የልዩ ፍላጎትን መለየት ይችላሉ። የተከበሩ መምህር፣ እያንዳንዳቸው ህፃናት የየእራሳቸው ልዩ ተሰጥኦ እና ችሎታ ይኖራቸዋል ይህም እንደ አንድ ልዩ ፍላጎት ታይቶ እገዛ እና ማበረታቻ ይፈልጋል። ስለዚህ በልዩ ፍላጎት ዳሰሳ ግዜ ልዩ የሆነ ተሰጥኦ እና ችሎታ ያላቸው ህፃናት ካሉ መለየት እና የማበረታቻ እገዛ ማድረግ አይዘንጉ። እንደ ፍላጎቱ ደረጃ አንዳንድ ህፃናት በግል ደረጃ ድጋፍ ያስፈልጋቸዋል ብለው ካመኑ በዚህ የዳሰሳ እና ድጋፍ መስጫ መመሪያ በስተመጨረሻ የተያያዘውን በግል ደረጃ (ነፍስ ውከፍ) ድጋፍ ለመስጠት የሚያስችል ቅፅ ይጠቀሙ።

ማስተማር ማለት ውድቀትን መከላከል ማለት ነው

ማስታወሻ

መምህራን በሙያ ባህሪያቸው የተነሳ አዳዲስ ነገሮችን ለመፍጠር እና ለውጥ አምጪ ነገሮችን ለመሞከር ችሎታ እና ብቃት አላቸው። በመሆኑም ችሎታዎን እና አቅምዎን በመጠቀም አዳዲስ እና ጠቃሚ ዘዴዎችን በማፍለቅ የህፃናትን ዕድገት ለማሻሻል እና ውጤታማ ለማድረግ አይቆጠቡ በተጨማሪ ልዩ ፍላጎት ላላቸው ህፃናት ድጋፍ ሲሰጡ ድጋፉ ቀጣይነት እንዲኖረው ከወላጆች እና ከሌሎች መምህራኖች ጋር በትብብር ይሰሩ።

ስነ-ምግባር፡- ስነ-ምግባር የመምህራን ዋነኛ የሙያቸው መገለጫ ነው። የተከበራችሁ መምህራን የህፃናቱን ልዩ ፍላጎት መረጃ በሚስጠር ይጠብቁ። ምክንያቱም የዚህ የዳሰሳ እና ድጋፍ መስጫ መመሪያ ዋና ዓላማ ፍላጎትን ለይቶ ለለውጥ ድጋፍ ለመስጠት ብቻ ስለሆነ ህፃናት መረጃቸው ለሁሉም ክፍት ሆኖ ለመገለል እንዳይደርጋቸው ጥንቃቄ ያድርጉ። እናመሰግናለን።

1.4. የዳሰሳ እና ድጋፍ መስጫ መመሪያው የተዘጋጀበት ምክንያት

ይህ የዳሰሳ እና ድጋፍ መስጫ መመሪያ የተዘጋጀበት ዋነኛ ምክንያት የመምህራንን አቅም በመገንባት ልዩ ፍላጎትን መለየት እና ድጋፍ የመስጠት ብቃታቸውን ለማሳደግ ነው። በዚህም ምክንያት ልዩ ፍላጎት ያላቸው ህፃናት አስፈላጊ እና ወቅታዊ ድጋፍ በማግኘት በትምህርታቸው ውጤታማ እንዲሆኑ ማድረግ እና ሁለንተናዊ ዕድገታቸውን ለማገዝ እና ዕድገቱን ለማፍጠን ይቻላል ዘንድ ነው። ይህንን የዳሰሳ እና ድጋፍ መስጫ መመሪያ በትክክል እና በጥንቃቄ ከተጠቀሙበት ጥራት ያለው ትምህርት የመስጫ ጠቃሚ ጎደና ላይ መሆንዎን አይዘንጉ። በተጨማሪ የዚህ አገልግሎት ተጠቃሚ የሚሆኑ ህፃናት በመደበኛ ትምህርት ቤት ሲገቡ ተሳትፎአቸው ይጨምራል ትምህርት የማቋረጥ ሁኔታም በከፍተኛ ደረጃ ይቀንሳል።

1.5. የዳሰሳ እና ድጋፍ መስጫው ዋና አላማ

- ✦ በቅድመ መደበኛ ትምህርት ቤት የሚሰሩ መምህራንን በዕውቀት እና ክህሎት በማጠናከር ለህፃናት አገልግሎት እንዲሰጡ ለማድረግ
- ✦ ልዩ ፍላጎትን የመለየት እና ተገቢውን ድጋፍ የመስጠት ስራ በቅድመ መደበኛ ትምህርት ቤቶች በስራ ላይ ለማዋል
- ✦ በቅድመ መደበኛ ትምህርት ዕድሜ ላይ ድጋፍ በመስጠት የመማር ተግዳሮትን ለመቀነስ
- ✦ መምህራን የህፃናቶችን ልዩ ተሰጥኦችሎታ እና ፍላጎት በመለየት ዳሰሳ እና ድጋፍ እንዲያደርጉ አቅማቸውን ለመገንባት
- ✦ መምህራን ልዩ ፍላጎት ላላቸው ህፃናት ምን እና እንዴት ድጋፍ መስጠት እንዳለባቸው ክህሎታቸውን ለማሳደግ
- ✦ መምህራን ከፍተኛ እና ውስብስብ ልዩ ፍላጎት ያላቸውን ህፃናት ከሌሎች ባለሙያዎች ጋር በመቀናጀት እንዴት ማገዝ እንደሚገባ ለማስገንዘብ

መምህራን ለተማሪዎቻቸው ራዕይ አላቸው

2. የአካል ዕድገት ተግዳሮት ዳሰሳ እና ድጋፍ

በዚህ የዳሰሳ እና ድጋፍ መስጫ መመሪያ የአካል ዕድገት ዳሰሳ እና ድጋፍ በሁለት ዋና ዋና ክፍሎች ተቀምጧል። ይኸውም በጠቅላላ የአካል ብቃት እና የጣቶች ቅንጅት እና ጥንካሬ ላይ ያተኩራል። በተፈጥሮ የአካል ዕድገት ደረጃ በደረጃ የሚያደግ ሲሆን ዕድሜአቸው እየጨመረ ሲሄድ ጠቅላላ የአካል ብቃት እና ጥንካሬ እና እጆቻቸውን እና ጣቶቻቸውን የመጠቀም ክህሎታቸው እየጨመረ ስለሚሄድ የሌሎችን ድጋፍ መፈለግ ይተዋሉ። ነገር ግን አንዳንድ ልጆች በተለያዩ ምክንያቶች የአካል ዕድገታቸው በእድሜአቸው ከሚጠበቀው ዝቅ ሊል ይችላሉ። በዚህ ምክንያት የአካል ዕድገት ሁኔታ ዳሰሳ እና ተገቢውን እገዛ ማድረግ በቀጣይ ትምህርታቸው እና በመጪው የህይወት ዘመናቸው የተሳካ ጊዜ እንዲኖራቸው ያረዳል።

2.1. አጠቃላይ የአካል ዕድገት መዘግየት ዳሰሳ እና ድጋፍ

ይህ ክፍል የሚያተኩረው አጠቃላይ የአካል ዕድገት መዘግየት ምልክቶችን እና የድጋፍ አቅጣጫዎችን በተመለከተ ነው። የአካል እድገት መዘግየት ሲባል እግሮችን እና እጆችን አቀናጅቶ መጠቀምን ያመለክታል። በተጨማሪ የአካል ጡንቻ እድገት እና ሚዛንን ጠብቆ መንቀሳቀስን ይመለከታል።

አንዳንድ ህፃናት በተለያዩ ምክንያቶች አጠቃላይ የአካል ዕድገት መዘግየት ያሳያሉ። በዚህም ምክንያት በእድሜአቸው የሚጠበቅ ከአካል ጋር ተያይዞ መታየት የሚገባው እንቅስቃሴ እና ተግባራትን መፈፀም ለያዳግታቸው ይችላል። ይህም በዕለት ተዕለት ተግባር ላይ እራሳቸውን ችለው መሰራት በሚገባቸው ነገሮች ላይ የሌሎችን ድጋፍ እንዲጠብቁ ያደርጋቸዋል።

በቅድመ መደበኛ ትምህርት ቤቶች የሚሰሩ መምህራን፤ የአካል እድገት መዘግየት ባህሪ እና መገለጫዎችን ማወቃቸው፤ ህፃናቱ ጠንካራ የአካል ብቃት እና የአካል ቅንጅት እንዲኖራቸው ወቅታዊ ድጋፍ እንዲሰጧቸው ዕድል ይፈጥራል። ከዚህ ቀጥሎ በሰንጠረዥ ውስጥ የተካተቱ ይዘቶች ስለ አጠቃላይ የአካል ዕድገት መዘግየት መገለጫዎችን የያዙ ሲሆን መምህራንም እነዚህን ጠቋሚ መገለጫዎችን ተከትለው ዝርዝር ዳሰሳ እና የድጋፍ አቅጣጫን በተመለከተ የሰፈሩትን በማንበብ ወደ ተግባር እንዲገቡ ያግዛል።

በዚህ የዳሰሳ እና ድጋፍ መስጫ መመሪያ ውስጥ የሚገኙ ሰንጠረዦች የዕድገት መዘግየት መገለጫዎችን እና ሁለት አማራጮችን አካትተዋል። ሁለቱ አማራጮች፤ ታይቷል ወይም አልታየም ሚሉ ሲሆኑ መምህራን ህፃናቱ ላይ ዳሰሳ ካደረጉ በኋላ በሰንጠረዥ ውስጥ ከተዘረዘሩት ከህፃናቱ የእድገት መዘግየት ባህሪያት ጋር ተመሳሳይነት አላቸው የሚሏቸውን ታይቷል በሚለው ውስጥ ምልክት በማድረግ በተያያዥነት ወደተዘረዘሩት የድጋፍ አቅጣጫዎች በመዘለቅ ወደ ተግባር የሚገቡበት ሂደት ነው።

የተከበራችሁ መምህራን የዳሰሳ ሂደቱ እና ድጋፍ አሰጣጡ በጨዋታ መልክ የቀረበ ስለሆነ ይህንኑ በማበልፀግ ድጋፍዎን ይቀጥሉ።

ሰንጠረዥ 1 አጠቃላይ የአካል ዕድገት መዘግየት መገለጫዎች

መገለጫዎች	ታይቷል	አልታየም
ሲራመዱ መንገዳገድ		
ደካማ የአካል ሚዛን አጠባበቅ፤ ሲሮጡ ደካማ የአካል ቅንጅት (የአእምሮ የዓይን የእጅ እና እግር)		
ትንንሽ ነገሮችን እንኳን በመዘለል ለማለፍ አለመቻል		
ደረጃ መውጣትና መውረድ መቻላት		
በሩጫ ወይም በእርምጃ አቅጣጫ ሲቀይሩ መውደቅ		
ለመራመድ የሌሎችን ድጋፍ መሻት		

ዕድሜያቸው ከ5 እስከ 6 የሆኑ የአካል ዕድገት መዘግየት የሚታይባቸው ልጆች ተግዳሮታቸው ከፍተኛ ከሆነ ከቦታ ወደ ቦታ እራሳቸውን ችለው ላይንቀሳቀሱ ይችላሉ። ለዚህም የሌሎችን ድጋፍ ይሻሉ በዚህ ሁኔታ መቀጠል ስለሌለባቸው ከዕድሜያቸው ጋር የሚጣጣም እና በሙያተኛ የታገዘ (Physiotherapy) አገልግሎት መስጠት አስፈላጊ ነው። በሌላ በኩል ዝቅተኛ ደረጃ ላይ ያለ የአካል እድገት መዘግየት የሚታይባቸው ልጆች እራሳቸውን ችለው መንቀሳቀስ እና አንዳንድ ተግባራትን ቢችሉም አካላቸውን በዕድሜያቸው እንደሚጠበቀው በብቃት የመጠቀም ተግዳሮት ይታይባቸዋል። እነዚህ ልጆች ለመለየት በተለይ የስፖርት እና ሙዚቃ መምህራን ጥሩ አጋጣሚ አላቸው። ምክንያቱም ትምህርቶቹ በአብዛኛው ከአካል እንቅስቃሴ ጋር የተያያዙ በመሆናቸው ነው። በስፖርት ክፍለ ጊዜ ህፃናት እንዲሮጡ፤ ኳስ እንዲጫወቱ ወይም ገመድ እንዲዘሉ ይጠበቁ ይሆናል። በተመሳሳይ በሙዚቃ ክፍለ ጊዜ ህፃናቱ እስከስታ እንዲመቱ፤ እንዲደንሱ ወይም የተለያዩ የባህላቸውን ጭፈራ እንዲሞክሩ ይጠበቁ ይሆናል። እንደዚህ ዓይነቶቹ እንቅስቃሴዎች የአካልን ብቃት እና ቅንጅትን የሚፈልጉ ሲሆን፤ ህፃናቱ በአካል ብቃት እንደ ዕድሜ እኩዮቻቸው መስራት የሚችሉ መሆኑን ወይም የዕድገት መዘግየት ማሳየታቸውን ለመለየት ይረዳሉ።

በሌላ በኩል መምህራን ህፃናት በጨዋታ ጊዜ የሚያደርጉትን የእንቅስቃሴ ሁኔታ በመመልከት የአካል ዕድገት ተግዳሮት መኖሩን ሊለዩ ይችላሉ። አጠቃላይ የአካል ዕድገት መዘግየት የሚታይባቸው ልጆች ብዙ ጊዜ የመወደቅ፤ ደካማ የአካል ብቃት ወይም ልፍስፍስነት፤ ሚዛናቸውን የመጠቅ ችግር፤ በአካባቢ ካሉ ነገሮች ጋር በቀላሉ መጋጨት ወይም ሲራመዱ መወላገድ ሊያሳዩ ይችላሉ። በተጨማሪ ሲሮጡ እጃቸውን እና እግሮቻቸውን የማንቀናጀት ችግር ያሳያሉ፤ ትንንሽ ነገሮችን እንኳን በመዘለል መልክ እንዲያልፋቸው ሲጠበቁ

ይራራዎቹ ለመደገፍ፡፡ ደረጃዎችን መወጣት ወይም መውረድ ሲጠበቅባቸው በእጅግ ምቹ ደረጃዎቹን በመደገፍ ለማለፍ ይሞክራሉ፡፡ ኳስ ለመምታት ሲሞክሩ ብዙ ጊዜ እግራቸውን ማቀናጀት ስለሚቻላቸው ኳስዎን ሳይመቷት እግራቸው ወደ ሌላ አቅጣጫ ያልፋል፡፡ ብዙ ጊዜ በእንቅፋት የመመታት አጋጣሚያቸው ከፍተኛ ነው፡፡ በዙሪያቸው ካሉ ነገሮች ላይ መውደቅ ወይም መጋጨት ያዘውትራሉ፡፡

እንደነዚህ ዓይነት የአጠቃላይ የአካል ዕድገት መዘግየት የሚያሳዩ ህፃናት ድጋፍ ሊደረግላቸው የሚገባው ድጋፉን ከጨዋታ ጋር በማስተሳሰር ነው፡፡ ምክንያቱም በዕድሜያቸው ምክንያት በጨዋታ ካልታገዙ ሊሰላቹ ወይም ፈቃደኛ ላይሆኑ ስለሚችሉ፡፡

ከዚህ ቀጥሎ ያሉትን ጥቂት የስልጠና ዘዴዎች ይመልከቱ፤ ገመድ በመሬት ላይ ቀጥ አድርገው ይዘርጉ፡፡ ህፃናቱ አንድ ጊዜ ገመዱን ወደ ቀኝ በመተው በሌላ ጊዜ ገመዱን ወደ ግራ በመተው የገመዱን መስመር ተከትለው እና በገመዱ አጠገብ እግራቸውን በማሳረፍ እንዲራመዱ ያድርጓቸው፡፡

በተጨማሪ የተዘረጋውን ገመድ በእግራቸው መሀል በመተው በገመዱ ግራና ቀኝ እየተራመዱ እንዲሄዱ ያድርጓቸው፡፡ መሬት ላይ በቸክ በማስመር መስመሩ ላይ ብቻ በመርገጥ እንዲራመዱ ያድርጓቸው፡፡ እንደዚህ ዓይነት እንቅስቃሴዎች ልጆች ሚዛናቸውን ጠብቀው መንቀሳቀስን እንዲለምዱ ይረዱአቸዋል፡፡

ከዚህ ጋር ተያይዞ ህፃናት የአካል ሚዛንን ጠብቀው መቆም ወይም መራመድ እንዲችሉ ቀጥሎ ያሉትን ያለማምደታቸው፡፡ በአንድ እግራቸው መቆምን ማለማመድ በቅድሚያ በአቅራቢያቸው ያሉ ነገሮችን በአንድ እጃቸው በመደገፍ በአንድ እግራቸው መቆምን ያለማምደታቸው፡፡ ቀስ በቀስ በእጃቸው የተደገፉትን ለአጭር ጊዜ ለቀቅ እያደረጉ በአንድ እግራቸው እንዲቆሙ ማለማመድ ይህንን በማድረግ በአንድ እግራቸው መቆም እስከሚችሉ ይርዷቸው፡፡

በግራ እና በቀኝ እግራቸው በየተራ በአንድ እግር መቆም እስከሚችሉ ያለማምደታቸው የዚህ ዓይነቱ ክህሎት ሚዛንን ብቻ ሳይሆን የሰውነትን እንቅስቃሴ መቆጣጠርንም ያስችላቸዋል፡፡

ከዚህ ቀጥሎ የምናየው በአካል፣ በዓይን እና የአእምሮአዊ ግምት ቅንጅትን ማሰልጠንን ይሆናል፡፡ በቅድሚያ ለዕድሜያቸው የሚመጥን ኳስ በእግራቸው አጠገብ በማድረግ ኳሷን እንዲመቱ ማድረግ፡፡ በመነሻ ጨዋታ ጊዜ ኳሷ ከህፃናቱ እግር መራቅ የለባትም ምክንያቱም ርጦ የመምታት ቅንጅት ስልጠና ስለሚሰጡታቸው፡፡ በመቀጠል ኳሷን በአንድ እርምጃ ብቻ በማራቅ ተራምደው ኳሷን መምታትን ያለማምደታቸው፡፡ ደረጃ በደረጃ ኳሷን በማራቅ በትንሹ ርጥ ብለው እንዲመቷት ያግዟቸው፡፡

የዚህ ክህሎት መጨረሻው ከሁለት እስከ ሶስት ሜትር ባለ ርቀት የተቀመጠችን ኳስ ርጠው እንደደረሱ መምታት ነው፡፡ ይህንን ማድረግ ሲችሉ ኳሷን ወደተፈለገው አቅጣጫ እንዲመቱ ማለማመድ፡፡

እራስን ችሎ ሳይወድቁ ለመርጥ እንዲችሉ በቅድሚያ መምህር የህፃናቱን እጅ በመያዝ አጭር ሩጫ በክፍል ውስጥ ወይም በጨዋታ ሜዳ ላይ ያለማምደታቸው፡፡ ልጆቹን ሁለት ሁለት እጅ ለእጅ በመያያዝ መጀመሪያ አብሮ መራመድን በመቀጠል የአጭር ርቀት ሩጫ እንዲለምዱ ያድርጓቸው፡፡ በመጨረሻም እያንዳንዳቸው እራሳቸውን ችለው እንዲረጡ ያበረታቱባቸው፡፡ የተከበራችሁ መምህርን እነዚህ ህፃናት የአካል ጥንካሬያቸው በደንብ ያልዳበረ በመሆኑ የምናለማምዳቸው ተግባራት በሙሉ ዕድሜያቸውን እና የአካል እድገት ሁኔታቸውን ከግምት ውስጥ ያስገቡ መሆን አለባቸው፡፡

መዝለልን ማለማመድ ህፃናቱ ምንም ቁሳቁስ ሳይዘሉ በቆሙበት ቦታ ሆነው መዝለል፤ እንጡብ ወይም

ወደ ላይ በትንሹ ዘለል ማለትን ትንሽ በትንሹ ያለማምደታቸው። በመቀጠል በመሬት ላይ መስመር አስምረው እንዲዘሉት ያለማምደታቸው፤ መጀመሪያ አንድ መስመር በትክክል ከዘለሉ፤ ሁለት መስመሮችን ሳያራርቁ አስምረው በአንድ እንዲዘሉ የለማምደታቸው። እንደ እድሜአቸው እና የአካል እድገት ሁኔታቸው መዝለል የሚችሉትን ርቀት ቀስ በቀስ መጨመር ይችላሉ። በመቀጠል ለዕድሜአቸው የሚመጡ ትንንሽ ቁሳቁሶችን እንዲዘሉ አለማምደታቸው።

ደረጃን መውጣት እና መውረድን ማለማመድ፡- የዚህ ዓይነት እንቅስቃሴ አጠቃላይ የአካል ጥንካሬ እና ቅንጅትን ለማሳደግ ይረዳል። በቅድሚያ ትንሽ ሳጥን መሰል ነገር ላይ በአንድ እግራቸው ቆሞ በማለት እንዲወርዱ እና እግራቸውን እያቀያየሩ በሳጥኑ ላይ በአንድ እግር ቆሞ ብሎ መውረድን ይለማመዱ። ደረጃ

ስለ ልጆች ከመምህራኖቻቸው በላይ ማንም በትክክል መግለፅ አይችልም

ሲወጣ እግርን እንዴት ማንሳት እንደሚጠበቅ ከተረዱ በኋላ እጃቸውን በመያዝ ትንሽ ቁጥር ያላቸው ደረጃዎችን አብሮ በመውጣት ማለማመድ። ሚዛናቸውን ጠብቀው ደረጃ ለመውጣት የሚሞክሩ ከመስልዎት፤ እራሳቸውን ችለው አንድ ደረጃ ብቻ እንዲወጡ ማድረግ ከዚያም ቀስ በቀስ የደረጃውን ቁጥር መጨመር፤ ደረጃ ሲወጡ እና ሲወርዱ ሚዛናቸውን ስተው እንዳይወድቁ በጥንቃቄ ያለማምደታቸው።

አንዳንድ ህፃናት የአካላቸውን ሚዛን የመጠበቅ ተግዳሮት ሲጋጥማቸው በተለይ አቅጣጫ ሲቀይሩ ወይም ወደኋላ ሲዘሩ ሊወድቁ ይችላሉ። ይህንን ለመቀነስ እና ሚዛንን መጠበቅን ለማለማመድ መጀመሪያ በቆሙበት ቦታ ሆነው ወደ ግራ ወይም ወደ ቀኝ ዙሮ ማየትን ማለማመድ፤ በመቀጠል በጠረጴዛ ወይም በወንበር ዙሪያ በመራመድ እንዲዘሩ ማድረግ፤ አንድ ወይም ሁለቴ ብቻ እንዲዘሩአቸው ማለማመድ እና እራሳቸውን ችለው ይህን መስራት የሚዳግታቸው ከሆነ አንድ እጃቸውን በመያዝ አብሮ መዞር ወይም ህፃናቱ በአንድ እጃቸው ወንበሩን ወይም ጠረጴዛውን በመያዝ እንዲዘሩት ማለማመድ። ይህንን በትክክል መስራታቸውን ሲያረጋግጡ ወደ ፊት ሲራመዱ ከኋላ ስማቸውን በመጥራት ወደ ኋላ ዞሮው እንዲያዩ ያለማምደታቸው። ወለል ላይ የተቀመጠ ነገርን ሄደው በማንሳት ተመልሰው እንዲመጡ ያለማምደታቸው። ህፃናቱ በባህላቸው ዳንስ እንዲደንሱ ያለማምደታቸው። ይህ በጨዋታ መልክ የአካል እንቅስቃሴ እና ቅንጅትን ለማሳደግ ይረዳቸዋል።

የተከበራችሁ መምህራን ከዚህ በተጨማሪ የልጆቹን እድሜ እና የአካል እድገት ሁኔታ ከግምት ውስጥ በማስገባት የራሳችሁን ፈጠራ በመጠቀም በህፃናቱ ላይ አደጋ እና ጉዳት የማያስከትሉ የአካል እንቅስቃሴ ተግባራትን ያለማምደታቸው። በሌላ በኩል ከፍተኛ የአካል ዕድገት ውስንነት ያለባቸው ህፃናት ካሉ ከወላጆች ጋር በመመካከር ህፃናቱ በሙያተኛ (Physiotherapist) እንዲታገዙ እንዲሁም ምንዓይነት የአካል እንቅስቃሴ መስራት እንደሚችሉ ከሐኪም መመሪያ እንዲያመጡ ይግለጹላቸው።

2.2. የእጅ ጣቶች ጥንካሬ እና ብቃት ዕድገት ተግዳሮት ዳሰሳ እና ድጋፍ

የእጅ ጥንካሬ እና ብቃት የሚለካው ህፃናቱ ለዕድሜያቸው የሚመጥኑ ተግባራትን በቅልጥፍና እና ያለ ድጋፍ ጣቶቻቸውን ወይም እጆቻቸውን ተጠቅመው ሲሰሩ ነው። በቅድመ መደበኛ ትምህርት ዕድሜ (5-6 ዓመት) የሚገኙ ህፃናት እጆቻቸውን ለተለያዩ ተግባራት ይጠቀሙበታል።

ለምሳሌ፡- ለመመገብ፣ ለመጫወት፣ ለመጫወቻዎችን ለመፍታት እና ለመግጠም ወይም ከትምህርት ጋር የተያያዙ ተግባራትን ለመፈፀም። መምህራን ከእጅ ጣቶች ጥንካሬ እና ከመስራት ብቃት ጋር የተያያዙ ተግዳሮትን ለመለየት ህፃናት ነገሮችን ሲያከናውኑ በጥንቃቄ መመልከት ይገባቸዋል። ይኸውም አንዳንድ ህፃናት ከዕድሜ እኩዮቻቸው በተለየ መንገድ በእጆቻቸው ጣቶች ተጠቅመው ነገሮችን መተግበር ያዳግታቸዋል። ሰንጠረዥ 2 የጣቶች ጥንካሬ እና የመተግበር ብቃት ተግዳሮት ምልክቶችን ይዟል። በዚህ መሰረት መምህራን የተግዳሮት ምልክቶቹን በማየት ድጋፍ የሚሹ ህፃናትን መለየት እና ድጋፍ መስጠት ይችላሉ።

ሰንጠረዥ 2 የእጅ ጣቶች ብቃት ተግዳሮት መገለጫዎች

የእጅ ጣቶች ብቃት ተግዳሮት መገለጫዎች	ታይቷል	አልታዩም
በአንድ እጅ ኳስን ሳይጥሉ የመያዝ ተግዳሮት (ለእድሜአቸው የሚመጥን ኳስ)		
ኳስን ወደ ተፈለገው አቅጣጫ የመወርወር ተግዳሮት		
የሚወረውርላቸውን መጫወት የመያዝ ተግዳሮት		
ኳስን ማንጠር አለመቻል		
ኳስ/መጫወቻን ከአንድ እጅ ወደ ሌላው በትክክል አለማገለገብ		
እርሳስ በትክክል ያለመያዝ ችግር		
ተግባራትን ሲሰሩ ጣቶቹን አመመኝ ማለት		
በእጃቸው ሲሰሩ ቅልጥፍና ማጣት		
በእጃቸው የያዙትን መልቀቅ		

መምህራን ህፃናት የሚደርጓቸውን ተግባራት በመመልከት የእጅ ጣቶች ዕድገት እና ብቃት ችግሮችን መለየት ይችላሉ። ከዚህ ቀጥሎ የተዘረዘሩትን የእጅ ጣቶች ዕድገት እና ጥንካሬ ማጣት ምልክቶች እና ተያያዥ ድጋፎች ይመልከቱ። ልጆች እጆቻቸውን እና ጣቶቻቸውን በመጠቀም ይጫወታሉ፣ እርሳስ ወይም ማርከር ይይዛሉ፣ ደብተራቸውን ወይም መጽሐፍን ይይዛሉ፣ ገፆችን ይገለብጣሉ፣ ያጨበጭባሉ ወዘተ። በመሆኑም መምህራን ልጆቹ በእጆቻቸው እና ጣቶቻቸው በመጠቀም የመስራት ብቃትን ለማሻሻል የሚረዱ እገዛዎች ያደርጋሉ። አንዳንድ ልጆች ባለባቸው የእጅ ጣቶች ዕድገት እና ብቃት ተግዳሮት በትምህርት ቤት የሚጠበቅባቸውን ተግባራት በተገቢው መስራት ባለመቻላቸው በትምህርታቸው ውጤት ላይ ተፅዕኖ ሊያሳድር ይችላል።

እንዳንድ ህፃናት እጆቻቸውን ተጠቅመው ነገሮችን በደንብ መያዝ ይቻላል። ለምሳሌ ኳስ ፤ መጽሐፍ፣ በርሳ፣ የምሳ ዕቃ፣ የውሃ መጠጫቸውን፣ እርሳስ ወይም ማርከር የመሳሰሉትን። ይህ ማለት ሌሎች የእድሜ እኩዮቻቸው የሚሰሩአቸውን ነገሮች ማለት ነው። እነዚህ ልጆች ብዙ ጊዜ ነገሮችን ሲሰሩ የእጆቻቸው ጣቶች ልፍስፍስ በመሆናቸው የሚሰሩትን ነገር በትክክል አይሰሩም። ለምሳሌ የአበባ ስዕልን ቀለም እንዲቀበት ቢነገራቸው በትክክል አይቀቡም ወይም ጀምረው መተው ይታይባቸዋል። እንዲሁም ጣቶቹን አመመኝ የሚል መልዕክት ያቀርባሉ።

ተግዳሮቶቹን ለመቀነስ ህፃናቱን የተለያዩ ጨዋታ መሰል ልምምዶች ማስተግበር ይረዳል። የእጅ ጣቶቻቸው ጠንካራ እና ቀልጣፋ መሆን እንዲችሉ ቀጥሎ ያሉትን ተግባራት ያሰሯቸው። ነገሮችን በጣቶቻቸው ማሸከርከር፡- ትንሽ ኳስ፣ እርሳስ፣ ሳንቲም የመሳሰሉትን፤ ይህ ተግባር የእጃቸውን ጣቶች በተመጠነ ጉልበት እና ዘዴ እንቅስቃሴያቸውን እንዲቆጣጠሩ ያስችላቸዋል። የመፅሐፍ ገጾችን ቶሎ ቶሎ መገልበጥ፡- የመጽሐፍ ወይም የደብተሮችን ገጾች አንድ በአንድ እና በቅልጥፍና እንዲገልብጡ ማድረግ። ከላይ የተጠቀሱት የማሸከርከር እና ገጾችን የመገልበጥ ስራ በሁለቱም እጆቻቸው ጣቶች በየተራ እንዲለማመዱ ያድርጓቸው።

የሁለቱም እጆቻቸውን ጣቶች እኩል ማጠፍ እና መዘርጋት ከዚያም የአንዱ እጅ ጣቶች ሲታጠፉ የሌለውን መዘርጋትን በጨዋታ መልክ ያለማምደታቸው። በዕድሜአቸው መጠን ያለ ኳስ ማንጠር ማለማመድ፤ መጀመሪያ በሁለቱም እጆቻቸው በአንድ ጊዜ ኳስ ማንጠር፤ ከዚያም እጆቻቸውን በማፈራረቅ ኳስ ማንጠር(አንዴ በቀኝ እጅ አንዴ በግራ እጅ) ከዚያም በአንድ እጃቸው ብቻ ኳስ የማንጠር ጨዋታ መለማመድ። እንደዚህ ዓይነቱ ጨዋታ የዓይን እና የእጅ ቅንጅት እና አእምሮ የሚጠቀሙትን የጉልበት መጠን እና ጊዜን እንዲገምት ይረዳል።

ህፃናቱ በዚህ ዕድሜያቸው መፃፍ መጀመር ባይኖርባቸውም እርሳስ አያያዝን ማለማመድ ወይም ማሳየት ያስፈልጋል። ምክንያቱም ባይጽፉም ቀለም ሲቀቡ ወይም ከለር እርሳስ ሲጠቀሙ ሊቸገሩ ይችላሉ። ትንንሽ ኳስ ወይም ሌሎች ቁሳቁሶች በቅርብ ርቀት ጉልበት ባልተሞላበት ሁኔታ የሚወረወርላቸውን በእጃቸው መቅለብ ማለማመድ። መጀመሪያ አዘውትረው ሊስቱ ይችላሉ ቀስ በቀስ መያዝ ይለምዳሉ። ይህ ክህሎት የአይንና የእጅ ቅንጅትን እና ኳሱ ወይም መጫወቻው እጃቸው ላይ የሚያርፍበትን ጊዜ አእምሮ እንዲገምት ይረዳቸዋል።

በተጨማሪ የሁለቱ እጆች ቅንጅት እና የዓይን እገዛ የሚያስፈልገው ተግባር ያለማምደታቸው። ትንሽ ኳስን ወይም መጫወቻን ከአንድ እጅ ወደ ሌላው እጅ ቶሎ ቶሎ ማስተላለፍ ፍጥነቱን በሂደት ማሻሻል፤ አሸዋ ወይም ትንንሽ ድንጋዮችን ከአንዱ የእጅ መዳፍ ወደ ሌላኛው በጥንቃቄ መገልበጥ፤ እንዳይይፈስ መጀመሪያ እጃቸው አንዱ ለአንዱ ቅርብ ሊሆን ይችላል። ክህሎቱን እየለመዱ ሲሄዱ አሸዋውን የያዘውን እጅ ወደ ላይ ከፍ አድርጎ ከታች ባለው የእጅ መዳፍ ውስጥ ማፍሰስ።

ስለ ልጆች ከመምህራኖቻቸው በላይ ማንም በትክክል መግለፅ አይችልም

ልፍስፍስ ወይም ያልጠነከሩ የእጅ ጣቶች ያላቸውን ልጆች የተለያዩ ተግባራትን ማሰራት ጣቶቻቸው እንዲጠነከሩ እና ቀልጣፍ እንዲሆኑ ይረዳቸዋል። ለምሳሌ፡- ለእድሜያቸው ተመጣጣኝ ጨዋታ ማጫወት፣ የእጅ ኳስ ማጫወት፣ የተለያዩ ትንንሽ ነገሮችን በመቀላቀል ለይተው እንዲያወጡ ማድረግ ወይም መልቀም፤ ቀለም መቀባት፣ ስእል መሳል ነገሮችን በጣቶቻቸው መግፋት ወይም መሳብ፣ ፀጉር ማበጠር የመሳሰሉትን።

ልፍስፍስ ጣቶች ካላቸው ህፃናት በተቃራኒ አንዳንድ ህፃናት በቀላሉ ተለማጭ የማይሆኑ ጣቶች ይኖሩአቸዋል። በዚህ ጊዜ እነዚህ ህፃናት ብዙ ነገሮች በሚሰሩበት ጊዜ አላስፈላጊ ጉልበት ስለሚጠቀሙ የእጅ ጣቶች ህመም ይሰማቸዋል። ከለር ወይም እርሳስ ሲይዙ በጣም ጫን ብለው ስለሚይዙት ጣቶቻቸውን ያማቸዋል ፤ በመሆኑም ለእነዚህ ህፃናት ለጣቶቻቸው የሚደረገው እገዛ ልፍስፍስ ጣቶች ካላቸው ህፃናት በተቃራኒው ነው። ይኸውም የሚሰሩትን ነገር በጣቶቻቸው ብዙ ጉልበት ሳይጠቀሙ እንዲሰሩ ማድረግ ነው። ስንጀምር ነገሮችን በጣቶች ላይ ጉልበት በማይፈልጉ ስራዎች ማስጀመር። ከላይ የተዘረዘሩትን ተግባራት በሙሉ በቀላል የጣቶች ላይ ጉልበት አጠቃቀም እንዲሰሩት ማድረግ።

አንዳንድ ህፃናት የስሜት ህዋሳትን በማቀናጀት መጠቀም ይቻላቸዋል። ለምሳሌ፡- የዓይን እና እጅ ቅንጅት፣ የጀሮ እና የዓይን ቅንጅት፣ የሁለት እጆች ቅንጅት የመሳሰሉት ናቸው። ጥቂት ምሳሌዎችን ብንመለከት የልብሳቸውን ቁልፍ መቆለፍ፣ ካልሲያቸውን ማድረግ፣ ጫማ ማሰር፣ የሚሰሩትን ነገር በተመሳሳይ ጊዜ ከሚያዩት ነገር ጋር ማቀናጀት የመሳሰሉት ተግዳሮቶች ሊኖራቸው ይችላሉ። በተመሳሳይ አንዳንድ ልጆች እያዩ በሚሰሩት ነገር ጎን ለጎን የቃል ትዕዛዝን ማዳመጥ ይቻላሉ።

ከላይ የተዘረዘሩትን የቅንጅት ተግዳሮት ለመቀነስ የተለያዩ ተግባራትን ማለማመድ ይገባል። ልብሳቸውን በራሳቸው ለመልበስ ልብሱን በተፈለገው ቅርፅ እና ይዘት ወይም አቅጣጫ ማስቀመጥን በቅድሚያ ማለማመድ። ከዚያም ያዘጋጁትን ልብስ አንስቶ እንዴት እንደሚለበስ ማሳየት እና ቁልፎችን መቆለፍን ማለማመድ። የወረቀት መቁረጫ መቀስ ማዘጋጀት እና በወረቀት ላይ የተሰመረ መስመርን ተከትሎ ወረቀቱን በመቀስ መቁረጥ ያለማምጃቸው። ትንንሽ ነገሮችን ካሉበት ቦታ በጣቶቻቸው እንዲያነሱ ያድርጓቸው (ለምሳሌ ጥራጥሬ፣ ሳንቲም፣ ትንንሽ ጠጠሮችን)። በትምህርት ቤት የሚዘጋጁ እና ተገጣጣሚ ምስሎችን በትነው መልሰው እንዲገጥሙአቸው አለማምጃቸው።

የተለያዩ ቅርፆች ያሏቸውን ቀላል ምስሎች/ስዕሎች አይተው እንዲገለብጡ/እንዲሰሉ ያበረታቱዋቸው። (ለምሳሌ ክብ፣ ሶስት መዳዘን፣ አራት መዳዘን) ። ህፃናት አንድን ነገር እያዩ ፤ ከማያዩት አቅጣጫ ስለሚያዩት ነገር የሚነገረውን ማብራሪያ ወይም የሚጠየቅ ጥያቄን አዳምጠው መልስ እንዲሰጡ ማድረግ።

ለምሳሌ፡- በጥቁር ሰሌዳ ላይ ስዕል ስለው ተማሪዎቹ ስዕሉን እንዲመለከቱ በማድረግ ከክፍሉ ተማሪዎች በስተኋላ ሆነው ስለስዕሉ ጥያቄ መጠየቅ እና ተማሪዎቹ ፊታቸውን ወደ እርስዎ (መምህር) ሳይመልሱ መልሱን እንዲናገሩ ያለማምጃቸው። የዚህ ዓይነት ተግባር በአንድ ጊዜ ማየትን ማዳመጥን እና አስቦ መልስ መስጠትን ያቀናጃል። በተጨማሪ መምህር በቃል እየተናገሩ ልጆቹ በመስማት ያዘዟቸውን እንዲተገብሩ ያድርጉ (ለምሳሌ፡- በሳሉት ስዕል ውስጥ ቀይ ቀለም እንዲቀጡ ሲጨርሱ እንዲያጨበጭቡ ወ.ዘ.ተ

መምህራን ለህፃናት የመልካምነት እና ብልህነት ተምሳሌት ናቸው

2.3. የንግግር እና የቋንቋ ዕድገት መዘግየት ዳሰሳ እና ድጋፍ

የንግግር ቋንቋ ለሰው ልጅ እጅግ ጠቃሚ የመግባቢያ መሳሪያ ሲሆን ይህንን ክህሎት ህፃናት መደበኛ ትምህርት ከመጀመራቸው በፊት ማዳበራቸው በጣም አስፈላጊ ነው። በቅድመ መደበኛ ትምህርት ዕድሜ ያሉ ህፃናት ቋንቋን ማዳበር እና ንግግርን መቻል አካባቢያቸውን በደንብ እንዲያውቁ ይረዷቸዋል። በመሆኑም የንግግር ቋንቋ ዕድገት መዘግየትን በዳሰሳ መለየት እና አስፈላጊውን ድጋፍ መስጠት በህፃናት ቀጣይ ጊዜ በትምህርት እና በማህበራዊ ክህሎት ላይ የሚያሳድረውን ተፅዕኖ ለመቀነስ ወይም ለመከላከል ያስችላል።

ይህ የዳሰሳ እና ድጋፍ መስጫ መመሪያ ለመምህራን የግንዛቤ ማሳደግ እና የንግግር ቋንቋ ዕድገት መዘግየትን ለማሻሻል ስለሚደረጉ እገዛዎች አቅጣጫ ይሰጣል። ከዚህ ቀጥሎ ስንጠረኝ 3 የንግግር ዕድገት መዘግየት ጠቋሚ ምልክቶችን አካቷል።

ስንጠረኝ 3 የንግግር ዕድገት መዘግየት ጠቋሚዎች

ዋና ዋና ክፍሎች	ዝርዝር መግለጫዎች	ታይቷል	አልታየም
የንግግር ቅላፄ	የንግግር ድምፆችን በተገቢው አለማውጣት (ለምሳሌ የድምፅ ጥራት መጓደል፣ አንዱን ድምፅ በሌላ ተክቶ መናገር፣ አስፈላጊ ድምፆችን በንግግር ውስጥ አለመጥራት / መተው እና አላስፈላጊ ድምፅ በንግግር ውስጥ መጨመር		
የንግግር ፍሰት	የንግግር ፍሰት መቋረጥ ለምሳሌ፡- ሲናገሩ የንግግር ቃላትን መደጋገም ፤ በመሀል ንግግር ሳይጨርሱ ዝምታ፣ ንግግር ለመጀመር መቸገር፣ ድምፆችን በንግግር ውስጥ መደጋገም ወይም ድምፅን ሲጠሩ (ማርዘም) ለምሳሌ፡ ሰው ለማለት፤ ሰ ሰ ሰ ሰ ው ማለት		
ድምፅ	ሲናገሩ ለእድሜያቸው ወይም ለዎታቸው ያልተለመደ ድምፅ፤ የንግግርን ድምፅ በአፍንጫ ማውጣት፤ በጣም ቀጭን ወይም በጣም ወፍራም ድምፅ፤ ለመረዳት የሚያስቸግር ንግግር		

2.3.1. የንግግር ዕድገት መዘግየት ዳሰሳ እና ድጋፍ አሰጣጥ

ንግግር የቋንቋ ችሎታ ነፀብራቅ ሲሆን አንዳንድ የንግግር ባህሪያት ዕድሜአቸው እስከ አራት ዓመት ድረስ ባሉ ህፃናት የሚጠበቁ በመሆኑ እንደ ዕድገት መዘግየት ብዙም አያሰጉም ችግሩ ከፍተኛ ሆኖ ጎልቶ ካልታየ በስተቀር። ይሁንና በ5 ዓመት እና ከዚያ በላይ በሆነ እድሜ የንግግር ድምፆች እና ቅላጭዎች የተዘቡ ከሆኑ ዳሰሳ እና ድጋፍ ማድረግ ችግሩ በዘላቂነት እንዳይቀጥል ለማድረግ ይረዳል።

በዚህ ክፍል የንግግር ሶስት ዋና ዋና ባህሪያትን መነሻ በማድረግ የዕድገት መዘግየት መገለጫዎችን በጥልቀት በማየት የድጋፍ አሰጣጥን እንመለከታለን። በቅድሚያ የንግግር ድምፅ ቅላጭዎችን እንመልከት እንዳንድ ልጆች ሲናገሩ የሚያወጧቸው አንዳንድ ድምፆች ትክክለኛ አይደሉም ለምሳሌ (ከ ለማለት ሽ ይላሉ) በዚህ ዓይነት ቀለል ያሉ ስህተቶች አድማጮች መልዕክቱን ይረዳሉ ነገር ግን የድምፁ ተቀባይነት ትክክል እንዳልሆነ ይታወቃል። በሌላ በኩል ተግዳሮቱ ከፍተኛ ሲሆን ህፃናቱ የሚናገሩት መልዕክት ለአድማጭ መረዳት እስከ ሚያስቸግር ድረስ ያሉ ትክክለኛ ያልሆኑ ድምፆችን ይጠቀማሉ።

አንዳንድ ህፃናት የተወሰኑ ድምፆችን መለየት ባለመቻላቸው እነዚያን ድምፆች በንግግራቸው ውስጥ አያካትቷቸውም። በመሆኑም በንግግራቸው ውስጥ የማይጠሯቸው ድምፆች መኖራቸውን አድማጮች ማስተዋል ይችላሉ። በሌላ በኩል አንዳንድ ህፃናት አንዳንድ ድምፆችን ለማውጣት ሲቸግራቸው በሌላ ተቀራራቢ ድምፆች ይተኩራቸዋል። አድማጮች መልዕክቱን መረዳት ቢችሉም በንግግሩ ውስጥ በትክክል ያልተጠሩ ድምፆች መኖራቸውን ያስተውላሉ። በተመሳሳይ አንዳንድ ህፃናት በንግግራቸው ውስጥ በተለይ በቃላት መጀመሪያ ወይም መጨረሻ አላስፈላጊ ድምፆች ይጨምራሉ፤ በዚህም ምክንያት አድማጭ ተናጋሪውን በጥምና ለማዳመጥ ከተናጋሪው የሚወጡ አላስፈላጊ ድምፆች ይረብሹታል። በአጠቃላይ ከላይ የተዘረዘሩት ድምፆችን ከማውጣት ተግዳሮት ጋር የተያያዙ መገለጫዎች በቅድመ በመደበኛ ትምህርት ዕድሜ ላይ መለየት እና እገዛ ማድረግ ተግዳሮቶቹ እየተጠናከሩ እንዳይሄዱ እና በቀጣይ ዕድሜያቸው በመግባባት ከህሎት እና በትምህርታቸው ላይ ተጽዕኖ እንዳያደርሱ ያደርጋል።

የተከበራችሁ መምህራን፤ ህፃናቱ የትኛውን ዓይነት ድምፅ የማውጣት ተግዳሮት እንዳጋጠማቸው በቅድሚያ መለየት ድጋፉን ትክክለኛ እና ውጤታማ እንዲሆን ያደርገዋል። ድምፆቹ አብዛኞቹ የዕድሜ እኩዮቻቸው ከሚያወጡት የተለዩ መሆናቸውን ከለዩ በኋላ ድምፆቹን ከሌሎች ተናጋሪዎች በመስማት እንዲለዩት ማድረግ፤ ለተወሰኑ ጊዜያት በማዳመጥ ካስተዋሉ በኋላ ድምፆቹን በማስጠራት ማለማመድ የድምጽን ጥራት እንዲያሻሽሉ ይረዳቸዋል።

በሚነጋገሩበት ጊዜ ትኩረት የተሰጠውን ድምፅ በትክክል ካልጠሩት ወይም ማስተካከያ አስተያየት ይስጧቸው። ነገር ግን ስሜት በሚጎዳ መልኩ አስተያየት አይሰጡ፤ ምክንያቱም ማበረታታት የተሻለ ውጤት ስለሚያመጣ። የማይጠሯቸውንም ድምፆች እንዲሁ በመለየት በቅድሚያ ከንግግር ውጪ ለብቻ እነዚያን ድምፆች እንዲያዳምጡ ማድረግ፤ በተደጋጋሚ ድምፆቹ ሲወጡ እንዲያዳምጡ ካደረጉ በኋላ ህፃናቱ እራሳቸው ድምፆቹን በማውጣት እንዲለማመዱ ማድረግ ጠቃሚ ነው። ድምፆቹን ማውጣት ከቻሉ በኋላ በቃላት ውስጥ እንዲናገሯቸው ማለማመድ ያስፈልጋል።

አንድን ድምፅ በሌላ የሚተኩ ህፃናትም ያስቸገራቸውን ድምፅ ለማስወገድ ሲሉ በሌላ ተቀራራቢ ድምፅ ይተኩታል። እነዚህ ህፃናት ድምፆቹን ለብቻ በደንብ እንዲሰሙ ማድረግ በመቀጠል ደምፆቹን ብቻ

እንዲያውጡ ማለጣት ከዚያም እነዚያን ድምፆች በቃላት ውስጥ መጥራትን ማለጣት ያስፈልጋል። ድምፆችን የሚተኩ ህፃናት አብዛኞቹ በጆሮአቸው ተመሳሳይ ሆኖ ስለሚሰማቸው ሊሆን ስለሚችል የድምፆቹ ቅላጭ የተለያየ መሆኑን በማዳመጥ እንዲለዩ ማድረግ ጠቃሚ ነው።

ለምሳሌ አንዳንድ ድምፆች በጣም ተቀራራቢነት ያላቸው ይመስላሉ (ለ እና ረ፣ ጠ እና ተ) ስለዚህ የድምፆቹን መለያየት በጥምር እንዲያዳምጡ መርዳት ያስፈልጋል። በሌላ በኩል አላስፈላጊ ድምፆችን በቃላት መጀመሪያ ወይም መጨረሻ ለሚያወጡ ህፃናትም ተመሳሳይ ድጋፍ ማድረግ ያስፈልጋል። በቃላት መጀመሪያ ወይም መጨረሻ አላስፈላጊ ድምፆችን እንዳይጠሩ ድምፆቹ ከየትኞቹ ቃላቶች ጋር ተያይዘው እንደሚወጡ መለየት፤ ቃላቶቹን ደጋግሞ በትክክል እንዲጠሩ ማለጣት። በአጠቃላይ የንግግር ድምፅ በትክክል የማይጠሩ፤ ድምፆችን ለሚተኩ ወይም አላስፈላጊ ድምፅ ከቃላት ጋር አያይዘው ለሚያወጡ ህፃናት መምህራን ትክክለኛ እና ወቅታዊ ድጋፍ ቢደርጉላቸው ትርጉም ያለው ለውጥ ያመጣሉ። መምህራን የሌሎች ተማሪዎችን እና ቤተሰብን እገዛ በድጋፍ አሰጣጡ ቢያካትቱ ለውጡን ለማፍጠን ይረዳቸዋል።

የንግግር ፍሰት የተስተካከለ እና አብዛኞቹ የዕድሜ እኩዮቻቸው በሚናገሩበት ፍጥነት ከሆነ ልጆች ሀሳባቸውን ያለችግር ለመግለፅ ይረዳቸዋል። አንዳንድ ልጆች የንግግር ፍሰት ተግዳሮት የሚጋጥማቸው ሲሆን በዚህ ምክንያት ሀሳባቸውን በተረጋጋ መንገድ ለመግለፅ ካለመቻላቸውም በላይ በአድማጮች የመገለል ዕድላቸው ከፍተኛ ነው። አንዳንድ ልጆች የንግግር ፍሰት መቋረጥ፣ ድምፆችን መደጋገም ወይም ድምፆችን የማርዘም ተግዳሮት ያጋጥማቸዋል። ይህም ከሌሎች ጋር ለመግባባት ወይም በክፍል ውስጥ የቃል ተሳትፎ ለማድረግ እንቅፋት ይሆንባቸዋል።

የንግግር ፍሰት መቋረጥ ወይም የድምፅ ወይም ቃላት መደጋገም የሚጋጥማቸው ህፃናት በጓደኞቻቸው ማሸፊያ ይሆናሉ፤ አነጋገራቸው ብዙ ጊዜ ስለሚተኝባቸው ከማህበራዊ ተሳትፎ እራሳቸውን እንዲያገልጹ ያደርጋቸዋል ወይም ዝምታን ይመርጣሉ። ከመገለል ባሻገር እነዚህ ህፃናት ንግግር ለማውጣት በሚሞክሩበት ጊዜ ለመናገር የሚረዱአቸው የጉሮሮ፣ የደረት እና የሳንባ ስር ጡንቻዎቻቸው በሚፈልጉት መልክ ስለማይታዘዙአቸው ጡንቻቸውን ፈታ ባለ መልክ እንዲጠቀሙባቸው ልምምድ ይፈልጋሉ። በመሆኑም መምህራን ህፃናቱ ጡንቻቸውን ዘና በሚያደርጉ ተግባራት ላይ ያለማምደታቸዋል። ለምሳሌ ጉንጮቻቸውን ዘና ባለመልኩ ለማንቀሳቀስ ዘና ባለ መልኩ አገጫቸውን ማንቀሳቀስ፣ ዘና ባለ መልኩ አፋቸውን ማንቀሳቀስ ማስለመድ። ቃላት አንድ በአንድ ዘና ባለ መልክ እንዲያወጡ ማድረግ በሂደት የቃላቶችን መጠን መጨመር። ከንግግር ፍሰት ተግዳሮት ጋር ተያይዞ የሚታይ ማህበራዊ መገለል በህፃናቱ ስነ ልቦና እና ማህበራዊ ዕድገት ላይ ተጽዕኖ ስለሚያሳድር በት/ቤት ውስጥ ግንዛቤ ማሳደግ መስጠት አስፈላጊ ነው።

መምህራን ለሐገር እጅግ ጠቃሚ የሆነ ሐብትን ያፈራሉ

2.3.2 በቋንቋ ዕድገት መዘግየት ላይ ዳሰሳ እና ድጋፍ

ህፃናት በ5-6 ዓመት ዕድሜያቸው ላይ የአፍ መፍቻ ቋንቋቸውን በማሳደግ መግባባት እና ሀሳባቸውን መግለጽ ይችላሉ። ነገር ግን አንዳንድ ህፃናት በተለያዩ ምክንያቶች በዚህ ዕድሜያቸው እንደ ዕድሜ እኩዮቻቸው ቋንቋቸውን ማሳደግ ይቸገራሉ። በዚህ ዕድሜ እንደዚህ ዓይነቱን በቋንቋ የመግባባት ተግዳሮት ለይቶ እገዛ ማድረግ ለህፃናቱ የመግባባት ክህሎት እና ለትምህርት ውጤታማነት ይጠቅማቸዋል።

የቋንቋ ዕድገት መዘግየት በሁለት ዋና ዋና ክፍሎች ለይተን ማየት እንችላለን። አንደኛው ሀሳብን በቋንቋቸው የመግለጫ ችግር የሚጋጥማቸውን የሚመለከት ሲሆን እነዚህ ህፃናት በማየት መልዕክትን መረዳት ይችላሉ ነገር ግን አይናገሩም። ሁለተኛው የንግግርን ሀሳብ አድምጠው የመረዳት ተግዳሮት የሚያጋጥማቸው ናቸው። እነዚህ ህፃናት መረዳት ባለመቻላቸው ትርጉም ያለው ንግግር አያውቁም እንጂ ቋንቋን የማውጣት አቅም አላቸው። ከላይ እንደተጠቀሰው ሁለቱም (ቋንቋን የማውጣት እና ቋንቋን የመረዳት ተግዳሮት ያለባቸውም ተግዳሮታቸው ከመስማት ችግር ጋር የተያያዘ አይደለም። ነገር ግን ብዙ ጊዜ ትምህርት ቤት ውስጥ እንደመስማት የተሳናቸው ይቆጠራሉ። የተከበራችሁ መምህራን እንደዚህ ዓይነቱን የተሳሳተ ግንዛቤ ለመቀየር እና ድጋፍ ለመስጠት የእያዳንዱን ህፃን የመግባባት ተግዳሮት ባህሪ ለይቶ ማወቅ እጅግ አስፈላጊ ነው።

በመሆኑም ህፃናቱ በክፍል ውስጥ፣ በጨዋታ ጊዜ በምሳ ሰዓት የሚግባቡበትን መንገድ እና ተግዳሮቶቹን መለየት ያስፈልጋል። ከዚህ በታች በሰንጠረዥ 4 ውስጥ ቋንቋን የማውጣት ተግዳሮት መገለጫዎች እና ቋንቋን የመረዳት ተግዳሮት መገለጫዎች ተካትተዋል።

ሰንጠረዥ 4 የቋንቋ ዕድገት መዘግየት ተግዳሮት መገለጫዎች

ዋና ዋና ክፍሎች	ዝርዝር የቋንቋ ዕድገት መዘግየት መገለጫዎች	ታይቷል	አልታየም
ንግግርን የማውጣት ተግዳሮት	ባይናገሩም ሌሎች የሚነግሩአቸውን ይረዳሉ።		
	የሚሰሙ አይመስሉም ነገር ግን የመስማት ችግር የለባቸውም፤ ለምሳሌ፡- ከኋላ ሆነው ስማቸውን ቢጠሩአቸው ፊታቸውን ያዞራሉ		
	እንዲያደርጉ በቃል የሚታዘዙትን ያደርጋሉ ነገር ግን አይናገሩም		
የንግግርን መልዕክት የመረዳት ተግዳሮት	ሌሎች በቃል የሚገልጹላቸውን አይረዱም		
	የመስማት ችግር የለባቸውም ነገር ግን የንግግር መልዕክት መረዳት ይቸግራቸዋል።		

በቅድመ መደበኛ ትምህርት ቤት ውስጥ ንግግር የማውጣት ወይም የንግግር ሀሳብን የመረዳት ተግዳሮት ያለባቸው ልጆች ብዙ ጊዜ አይለዩም፤ ድጋፍም አይደረግላቸውም። መምህራንም ይህን ተግዳሮት የመለያ እና እገዛ ማድረጊያ ግንዛቤ እና ክህሎት እጥረት ይታይባቸዋል። ህፃናቱ ዝም ስለሚሉ ወይም ትርጉም የለሽ ንግግር ስለሚያወጡ እንደመስማት የተሳናቸው ተማሪዎች ይቆጠራሉ። እነዚህን ህፃናት ለመለየት

ገና/ ከጀርባቸው ሆነው ስማቸውን ሲጠሩት ወደእርስዎ ዞር ሊሉ ይችላሉ። 2ኛ ምን እንዳዘዙአቸው ሌላ ፍንጭ ሳይሰጡ በቃል ብቻ ትዕዛዝ ይንገሯቸው መስማት ችለው ያዘዙትን በትክክል እየሰሩ የማይናገሩት የንግግር ተግዳሮት ያላቸው ናቸው። በሌላ በኩል ስማቸው ሲጠሩ ወደ እርስዎ ፊታቸውን አዙረው መስማት እንደሚችሉ ፍንጭ የሚሰጡ ነገር ግን የቃል ትዕዛዝን ተረድተው በትክክል ያልተገቡትን ንግግር/ቋንቋን የመረዳት ተግዳሮት ያጋጠማቸው ናቸው።

እነዚህን ሁኔታዎች ከለዩ በኋላ ድጋፍ ይጀምሩ። ንግግር የማውጣት ተግዳሮት ላጋጠማቸው ፤ ድምፅ ሲወጣ የሚፈጠረውን የጉሮሮ እርግብግብታ ሌሎች ሲናገሩ ህፃናቱ በመዳፋቸው የውጪ ክፍል ወደተናጋሪው አንገት ስር አስጠግተው እርግብግብታውን እንዲረዱ ያድርጉ። በመቀጠል እጃቸውን ወደ አንገታቸው በማስጠጋት እርግብግብታው እስኪፈጠር ድረስ ድምፅ ለማውጣት እንዲለማመዱ ያድርጓቸው። ይህ ቶሎ የማይፈጠር ሊሆን ይችላል ነገር ግን በትዕግስት ሙከራውን እንዲቀጥሉ ያለማምደታቸው። ነጠላ ድምፆችን ማውጣት አስከፊ ሊሆን ይችላል። በመቀጠል ቃላትን ማውጣት ያለማምደታቸው፤ ድምፅ የማውጣት አቅማቸው ከፍተኛ ስለሆነ ተስፋ ሳይቆርጡ ያለማምደታቸው። የጓደኞች ድጋፍ ጠቃሚ ስለሆነ ከፈቃደኛ ህፃናት ጋር በማጣመር እንዲረዱ ማድረግ ይቻላል። በጨዋታ ጊዜ ድምፅ ለማውጣት እንዲለማመዱ ማድረግ፤ እንዲሁም የግንዛቤ ማሳደጊያ በትምህርት ቤት ውስጥ እና በክፍል ውስጥ መስራት ጠቃሚ ነው።

በሌላ በኩል የንግግር ቋንቋን መረዳት የሚቻላቸው ህፃናት ቋንቋውን አይናገሩም ወይም ትርጉም የለሽ ነገሮች ሊናገሩ ይችላሉ። ከላይ እንደተብራራው እነዚህ ህፃናት የመስማት ችግር የለባቸውም ነገር ግን የቋንቋን መልዕክት አይረዱም፤ አንድን ድርጊት እንዲሰሩ በቃል ሲነገራቸው ግራ ሲጋቡ ወይም ያልታዘዙትን ሲሰሩ ይታያሉ።

ቋንቋን የመረዳት ተግዳሮት የሚታይባቸው ህፃናት ቋንቋንም በተገቢው የመናገር ተግዳሮት ያሳያሉ። በመሆኑም ሁለቱንም ክህሎቶች የማሳደግ እገዛ ይፈልጋሉ። ነገር ግን ቅድሚያና ከፍተኛ ትኩረት ሊሰጠው የሚገባው ቋንቋን የመረዳት ክህሎትን ማሻሻል ነው። ቋንቋን የመረዳት ክህሎትን ለማሳደግ፤ ስዕል እና ተያያዥ ጽሁፍ ያላቸው ተጨማሪ የእገዛ መሳሪያዎች መጠቀም። በቃላት የተጻፉ መልዕክቶች/ስሞች/ ተግባሮች እና በስዕል በማገዝ እና በቃል በመጥራት ፅንሰ ሐሳባቸውን እንዲረዱ ማድረግ። ለምሳሌ፡- የዳቦ ሥዕል፣ ዳቦ ተብሎ የተጻፈ ቃል እንዲሁም ዳቦ ብሎ በመጥራት፤ በምስል የተቀመጠው ዳቦ እንደሚባል ማስረዳት፤ ዳቦ ምን እንደሆነ ከተረዱ በኋላ ዳቦ ብለው እንዲጠሩ ማድረግ። የዚህ ዓይነት በርካታ ምሳሌዎችን ከክፍሉ ይዘት በመነሳት ማስተማር ቃልን መረዳት እና መጥራት ሲጀምሩ ወደ አጫጭር ዓረፍተ ነገሮችን ማሰልጠን መቀጠል። በስልጠና ጊዜ ስዕል፣ ትክክለኛ ቁስ፣ ካርዶች የመሳሰሉትን መጠቀም የመረዳት ፍጥነቱን ይጨምራል።

ለውጡ ጊዜ ቢወስድም አስተማማኝ ስለሆነ ህፃናቱን ማገዝ አያቋርጡ። እንዲሁም መምህራንን የራሳችሁን ጠቃሚ ፈጠራ በማክል የቋንቋን ግንዛቤ ማሳደግን ማፋጠን ትችላላችሁ። የህፃናቱን ጠንካራ ጎን፣ ልዩ ችሎታ ወይም ክህሎት በመለየት ቋንቋን የሚያሳድጉበት መሳሪያ/ዘዴ አድርጎ መጠቀም ይቻላል።

መምህርነት ማለት ተስፋ፤ ትዕግስት እና አስተዋይነት ማለት ነው

2.4 የአእምሮ ዕድገት ውስንነት ዳሰሳ እና ድጋፍ

የአዕምሮ ብቃት የሚለካው ለመማር ፣ ለመረዳት፣ በጥልቀት ለማሰብ እና ችግሮችን ለመፍታት ባለው አቅም ነው። የአእምሮ ዕድገት ደረጃው የሚወሰነው በግለሰቡ የተፈጥሮ አቅም እና በአካባቢያዊ የድጋፍ ደረጃ እና ጥራት ላይ ነው። የመኖሪያ እና የትምህርት ቤት አካባቢ ለአእምሮ ዕድገት ወሳኝ የሆነ ሚና አላቸው፤ በተያያዘ የአእምሮ ዕድገት ውስንነት ያለባቸው ልጆች በቤት እና በትምህርት ቤት አስፈላጊው እገዛ ካልተደረገላቸው በትምህርት ውጤታቸው ላይ አሉታዊ ተጽእኖ ይኖረዋል።

የአዕምሮ ዕድገት ደረጃን እና የመዘግየት ባህሪን ለመዳሰስ ህፃናቱ ያደጉበት ባህል እና ቋንቋ እንዲሁም የህፃናቱ ዕድሜ ከግምት ውስጥ መግባት አለበት። በመሆኑም በ5-6 ዓመት ዕድሜ ያሉ የአእምሮ እድገት ውስንነት ያለባቸው ህፃናት በዚህ ዕድሜአቸው በሚደረግላቸው ድጋፍ የአእምሮ ዕድገት ደረጃቸውን ለማሻሻል እና በትምህርት ላይ ሊኖርባቸው የሚችለውን ተግዳሮት ለመቀነስ ይቻላል። ድጋፍ ከመጀመሩ በፊት የህፃናቱን የተግዳሮት ዓይነት እና መጠን ከዕድሜ እኩዮቻቸው ከሚጠበቀው ጋር በማነፃፀር መለየት ይገባል። ህፃናቱ በዕድሜአቸው ሊያውቋቸው የሚገባቸውን ነገሮች በቀላሉ መረዳት እና መተግበር ባለመቻላቸው የአእምሮ ዕድገት ውስንነት እንዳለባቸው ፍንጭ ይሰጣሉ።

ሰንጠረዥ 5 የአእምሮ ዕድገት ውስንነት መገለጫዎች

ዋና ዋና ክፍሎች	ዝርዝር መገለጫዎች	ታይቷል	አልታየም
የትኩረት ማነስ	በቀላሉ ወደሌሎች ነገሮች ትኩረትን መቀየር		
	በሚሰሩት/በሚያደርጉት ነገር ላይ ያለመቆየት፣ አቋርጦ መተው		
የማስታወስ ችሎታ ማነስ	የተነገራቸውን/ያዩትን ነገር ወዲያው መርሳት		
አይቶ መተግበር አለመቻል	ሌሎች የሚያደርጉትን ነገሮች አይተው እራሳቸው አለማድረግ		
የቋንቋ ዕድገት ውስንነት	የቋንቋ እድገታቸው (አፍ መፍቻ) ከዕድሜአቸው በታች መሆን		
የመረዳት ውስንነት	ቀላል ጽንሰ ሀሳቦችን እና በዕድሜአቸው ሊያውቋቸው የሚገቡ ነገሮች አለመረዳት		

መምህራ በሰንጠረዥ 5 የተዘረዘሩትን መገለጫዎች ከግምት ውስጥ በማስገባት አንዳንድ ህፃናት ከሚያሳዩት ባህርይ ጋር ያለውን ተቀራራቢነት የመለየት ኃላፊነት ይጠበቅባቸዋል። ይኸውም የአእምሮ ዕድገት ውስንነት መኖሩን በትክክል ለመለየት ይረዳቸዋል። ከላይ በሰንጠረዥ 5 ውስጥ በአምስት ንዑስ ክፍል ተከፍለው የተዘረዘሩትን በሙሉ ህፃናት ከሚያሳዩት ባህሪ ጋር ያላቸውን ተዛማጅነት መፈተሽ ያስፈልጋል። ለምሳሌ፡- ትኩረት ማጣት የሚያሳዩ ህፃናትን በክፍል ውስጥ ወይም በጨዋታ ሜዳ ላይ መለየት ይገባል።

ስለህፃናቱ ባህሪ ለመመዘገብ ማስታወሻ ደብተር ያዘጋጁ። የሁሉንም ልጆች ትኩረት በቅድሚያ ይሰጡ። ህፃናቱ፣ የሚያውቁትን ስዕል በጥቁር ሰሌዳው ላይ ይሳሉ ወይም/ይለጥፉ። ስለስዕሉ ማብራሪያ እየሰጡ ህፃናቱን ይመልከቱ ገለጻዎትን እስኪጨርሱ ስንት ህፃናት እንዳልጠበቁ እና ወደ ሌላ ተግባር እንደገቡ ልብ ይበሉ ወደ እርስዎ (መምህር) እንዲመለከቱ እና እንዲያዳምጡ ካዘዙዎቸው በኋላም ፈጥነው እና ረስተውት ወደ ሌላ ተግባር/ምልክታ ይገባሉ። ይህንን ባህሪ ሁልጊዜ የሚሳዩ ከሆነ የትኩረት ማነስ ያለባቸው ልጆች ብለው በማስታወሻዎ ይመዘግቡ።

መምህር አሁን የትኩረት ማነስ ባህሪ በተደጋጋሚ ያሳዩትን ልጆች ከሌሎች በኋላ የመርሳት ባህሪ ይታይባቸው ከሆነ ዳሰሳ ያድርጉ። ለምሳሌ፡- ሁሉም ተማሪዎች ወደ እርስዎ እንዲመለከቱ ካደረጉ በኋላ ቀይ ቀለም ያለው እርሳስ እጆቻችን ከፍ አድርገው ልጆቹ እንዲያዩት ያድርጉ ከ3-4 ሰከንዶች ቆይታ ጊዜ እንዲመለከቱ ያድርጉ። በመቀጠል የቀለም እርሳሱን ከሌሎች ሁለት ወይም ሶስት ሌላ ቀለማት ያላቸው እርሳሳት ጋር በመቀላቀል የትኩረት ማጣት ያሳዩትን ልጆች ቀደም ብለው ያሳዩትን እርሳስ እንዲመርጡ/እንዲለዩ ያድርጉ፤ ይህንን የመሳሰሉ የተለያዩ ዕቃዎች በመጠቀም የልጆቹን የማስታወስ ችሎታ ይመዘኑ፤ ለምሳሌ አንድን ስዕል ካሳዩአቸው በኋላ ከሌሎች ስዕሎች ጋር በመቀላቀል በቅድሚያ ያዩትን ስዕል እንዲለዩ ያድርጉ ይህም ልጆቹ ያሉበትን ደረጃ ይጠቁምታል። ህፃናቱ አዘወትረው ከተሳሳቱ ይህንንም የማስታወስ ተግዳሮት መገለጫ አድርገው ይመዘግቡት።

ከሌሎች አይቶ የመተግበርን ክህሎት ለመለየት አብዛኞቹ ህፃናት ቤተሰቦቻቸው፣ መምህራኖች ወይም ጓደኞቻቸው የሚደርጉትን በመመልከት እራሳቸው ያደርጋሉ ለምሳሌ፡- አፍንጫን ማጽዳት፣ በክፍል ውስጥ እንደሚጠበቀው ስርዓት መፈጸም፣ መምህራንን ማክበር እና መታዘዝ፣ ለመምህራን ሰላምታ ማቅረብ፣ መጻፍት፣ ምግብ የመመገብ ስዓት መከተል ወ.ዘ.ተ ይሁን እና አንዳንድ ልጆች ባላቸው ዝቅተኛ አይቶ የመተግበር ችሎታ የዕድሜ እኩዮቻቸው አይተው የሚተገብሩትን ነገሮች የሌሎችን ድጋፍ ካላገኙ በስተቀር አይተገብሩም። በዕድሜያቸው ያሉ ህፃናት የሚያደርጉትን ስልጠና ካላገኙ በስተቀር በራሳቸው አይተው የማይተገብሩ ከሆነ፣ የትኩረት ማጣት የሚታየባቸው ከሆነ፣ የማስታወስ ተግዳሮት አዘወትረው የሚያሳዩ ከሆነ እነዚህ ልጆች የቋንቋ (የአፍ መፍቻ) ዕድገታቸውም በዕድሜአቸው ከሚጠበቀው በታች እንደሚሆን ይጠበቃል። ሀሳብን ለመሰንዘር ያላቸው ብቃት፣ የቃላት ዕድገት መጠን፣ የቋንቋውን ሥርዓት ጠብቆ መናገር ላይ ውስንነት ይታይባቸዋል። ለምሳሌ እናቴ እና አባቴ መጣ/መጣች፣ እናቴ ከረሜላ ትላንት ትሰጠኛለች ወ.ዘ.ተ በማለት የቋንቋ ብቃታቸውን ውስንነት ያሳያሉ፤ አንዳንዶች ከውስን ቃላት ውጪ ላይናገሩ ይችላሉ።

መምህርነት ማለት መውደድ፣ ማካፈል፣ መፍጠር ማለት ነው

የመረዳት ችሎታቸውን ለመለየት ለዕድሜያቸው፣ ለባህላቸው፣ ለቋንቋቸው እና በአካባቢ የተለመዱ ነገሮች ላይ ትኩረት ያደረገ ፅንሰ ሐሳብን ማዘጋጀት። ምክንያቱም ለአካባቢው እንግዳ የሆነ ይዘት በራሱ የገንዘብ እና የመረዳት ክህሎትን ስለሚፈታተን ነው። የአእምሮ ዕድገት ውስንነት ያለባቸው ህፃናት ለዕድሜያቸው የሚመጥን ይዘትን ስለማይረዱት ለቅድመ መደበኛ ትምህርት ከተዘጋጁ ይዘቶች መምረጥ ይቻላል። ለምሳሌ፡- ተመሳሳይ ነገሮችን ከብዙ ድብልቅ ውስጥ መርጦ ማውጣት፣ ነገሮችን በቁመታቸው ከትንሽ ወደ ትልቅ መደርደር፣ ነገሮችን በቅርጻቸው ዓይነት መርጦ ማውጣት (ክብ፣ ሶስት ማዕዘን፣ አራት ማዕዘን ወ.ዘ.ተ) ሌላው ግንዛቤን በተመለከተ ሰው ውሃ ሳይጠጣ ቢቆይ ወይም ምግብ ሳይበላ ቢቆይ ምን ይሆናል ብለው ይጠይቋቸው። ይህን ካልተረዱ ሌሎች ለዕድሜያቸው የሚመጥኑ እና ግንዛቤን የሚጠይቁ ጥያቄዎችን ይጠይቋቸው።

ማስታወሻ

የአእምሮ ዕድገት ውስንነቱ ከፍተኛ ደረጃ ላይ የደረሰ ከሆነ ህፃናቱ በአካል ዕድገታቸውም ላይ ምልክቶችን ያሳያሉ። በዚህ ጊዜ ወላጆችን በማማከር ወደህክምና ተቋማት ህፃናቱን ወስደው የህኪም ምክር እንዲያገኙ እና ለትምህርት ቤትም አካላቸውን ለማጠንከር ምን ዓይነት የአካል እንቅስቃሴ እንዲያገኙ ቢያደርጉ እንደሚጠቅማቸው ማስታወሻ ቢያመጡ የህፃናቱ ደህንነት በተጠበቀ ሁኔታ በትምህርት ቤት ሊቆዩ ይችላሉ። የአእምሮ ዕድገት ውስንነት ደረጃው ከፍተኛ ከሆነ ህፃናቱ ውስን የአካል እንቅስቃሴ፣ ምናልባትም ተጨማሪ ልዩ ፍላጎቶች ወይም አንዳንድ የጤና ችግሮች ሊኖርባቸው ስለሚችል በህክምና ባለሙያ መታየቱ ለህፃናቱ ደህንነት ጠቃሚ ነው።

በከፍተኛ ደረጃ የአእምሮ ዕድገት ውስንነት ላለባቸው ፣ የህፃናቱን የአዕምሮ ዕድገት ለማነቃቃት ከዚህ ቀጥሎ የተዘረዘሩት ድጋፎች ቢሰጧቸው ለውጥ ያመጣሉ።

- ከተማሪዎች ጋር በማጣመር የጓደኛ እገዛ ማመቻቸት
- በትንሽ ቡድን ውስጥ ህፃናቱን በማጣመር እኩል ተሳታፊ እንዲሆኑ ማበረታታት
- ለዕድሜያቸው የሚመጠን የማሰብ፣ የማስታወስ ችሎታን የሚያዳብር ተግባር ይስጧቸው። ለምሳሌ (የተደባለቁ ትንንሽ ዕቃዎችን በዓይነታቸው እንዲለዩ ማድረግ)
- ስለአንድ ነገር ሲነግሩአቸው ሐሳቡን ደረጃ በደረጃ ቀላል እና ግልፅ ከሆነ በመጀመር ሲረዱትም ወደ ቀጣዩ ፅንሰ ሐሳብ ማምራት
- ረጀም እና ውስብስብ ማብራሪያ አለመስጠት ይልቁንም ነገሮችን በውስን አገላለጽ፣ በቀላል ቋንቋ፣ የሚታዩ ቁሶችን ለማብራሪያ ድጋፊ በመጨመር ያስረዷቸው።
- የህፃናቱን ትኩረት ለማሻሻል መከታተል፣ ማሳተፍ ስማቸውን መጥራት እና በዙሪያቸው ሀሳባቸውን/ ትኩረታቸውን በቀላሉ የሚስቡ ነገሮችን መቀነስ

- እራስን የመርዳት ክህሎትን ለዕድሜአቸው በሚመጥን መልክ ማሰልጠን ከትትል ማድረግ ለምሳሌ፡- መፀዳጃ አጠቃቀም፣ እጅ እና ፊት መታጠብ፣ ልብስን መልበስ፣ የአመጋገብ ሥርዓት፣ ሰላምታ መለዋወጥ ወ.ዘ.ተ
- ማህበራዊ ክህሎትን ማሰልጠን ለምሳሌ፡ ዳደኝነት፣ ሌሎችን መውደድ፣ መረዳዳትን፣ መከባበርን፣ ትልልቆችን ማክበር ወዘተ...
- ከላይ ለአጠቃላይ የአካል ጥንካሬ እና ብቃት እንዲሁም የእጆችን እና ጣቶችን ብቃት ለማሳደግ የተዘረዘሩትን ማለማመድ
- ጥንካሬአቸውን/ችሎታቸውን በመለየት ለማስተማሪያ እና ለማሰልጠኛ እንደ አንድ ስልት መጠቀም
- በመስራት እና በማሰራት እንዲለምዱ ማድረግ ለምሳሌ፡- ሥዕል በማቅረብ ተመሳሳይ ስዕል እንዲሞክሩ ማድረግ ወይም ስዕልን ቀለም እንዲቀቡ ማድረግ
- ነገሮችን እንዲሰሩ በሚጠበቅበት ጊዜ የቃል ድጋፍ/እገዛ ያድርጉላቸው/ሰርተው ያሳዩአቸው ምክንያቱም ግንዛቤን ስለሚያጠናክር
- የክፍል ዳደኞቻቸው ስለጥሩ ባህሪያት ይግለፁላቸው ፣ ያልተገባ ባህሪንም ለማስወገድ የመምህራን እና ወላጆች እንዲሁም የዳደኞች እገዛ አይለያቸው። ለምሳሌ፡- ጠረጴዛ መደብደብ ሌሎን ይረብሻል፣ ሌሎችን መምታት ጥሩ አይደለም ወ.ዘ.ተ

መምህራን የተማሪዎቻቸውን ችሎታ፣ክህሎት እና ፍላጎት ለህፃናቱ በቅርበት ካሉ ሰዎች በተሸለ ያውቃሉ

2.5 ማህበራዊ እና አዎንታዊ ስሜት ዕድገት መዘግየት ዳሰሳ እና ድጋፍ

ማህበራዊ እና አዎንታዊ ስሜት የማዳበር ክህሎት በሰው ልጅ ህይወት ውስጥ ጠቃሚ ቦታ አላቸው። እርስ በርስ ለመግባባት፣ ዳደኛ ለማፍራት፣ ፍላጎትን ለመግለጽ፣ እራስን ለመግለጽ እና ሀሳብን ለመግለጽ የሚያስችሉ ክህሎቶች ናቸው። በቅድመ መደበኛ ዕድሜ ላይ ያሉ ህፃናት እነዚህን ክህሎቶች ማዳበር ይጠበቅባቸዋል። በማህበራዊ ክህሎት ዳደኛ ያፈራሉ፣ አብረው ይጫወታሉ፣ሀሳብን ይለዋወጣሉ። በሌላ በኩል አንዳንድ ህፃናት የማህበራዊ ክህሎታቸው በተገቢው ባለማደግ የተገለጹ ይሆናሉ። በዚህ ምክንያት በዚህ ዕድሜ ላይ ተግዳሮቱን መለየት እና አስፈላጊውን ድጋፍ መስጠት ጠቃሚ ነው።

መምህራን የማህበራዊ ክህሎት ተግዳሮት ያጋጠማቸውን ህፃናት በቀላሉ መለየት ይችላሉ። ምልክታ በማድረግ ልጆች እርስ በርስ በሚጫወቱ ጊዜ የማህበራዊ ክህሎታቸው ሁኔታን መለየት ይችላሉ። ባህሪዎቻቸውም አዘውትረው በማንኛውም ቦታ የሚታዩ መሆን ይኖርባቸዋል። ሰንጠረዥ 6 የማህበራዊ እና አዎንታዊ ስሜት ዕድገት መዘግየት መገለጫዎችን ይዘረዝራል።

ሰንጠረዥ 6 የማህበራዊ እና አዎንታዊ ስሜት ዕድገት መዘግየት መገለጫዎች

ዋና ዋና ክፍሎች	ዝርዝር መገለጫዎች	ታይታል	አልታየም
ማህበራዊ ተግዳሮት	ጓደኞቻቸውን መምታት		
	ሌሎችን መሳደብ		
	በጨዋታ ጊዜ ተራቸውን አለመጠበቅ		
	ጓደኛ ማፍራት አለመቻል ወይም ከሌሎች ጋር አብሮ መስራት መቸገር		
	የበዛ አይናፋርነት		
	ስሜትን መደበቅ		
	ደስተኛ አለመሆን		
የአዎንታዊ ስሜት ተግዳሮት	ተናዳጅ እና ብስጩ መሆን		
	በራስ አለመተማመን እና ሌሎች የተሻሉ ናቸው ብሎ ማመን		
	ግንፈልተኝነት		
	ፍራቻ		
	ብዙ ጊዜ ብቸኛ መሆን		
	ስለሌሎች ያላቸውን ስሜት አለመግለጽ		

ቅድመ መደበኛ ትምህርት ቤቶች ህፃናት የሚጠበቅባቸውን ባህሪ እና ክህሎት እንዲያዳብሩ መልካም አጋጣሚ ይፈጥራሉ። ትምህርት ቤቶች እና ጓደኞች የሚጠበቁትን ክህሎቶች ለማዳበር ይረዳሉ፤ ሁለንተናዊ ዕድገት ይታነጽብታል፤ ማህበራዊ ክህሎት ይዳብርበታል፤ ስለ እራሳቸው (ህፃናት) ጥሩ ስሜት እንዲያደርገባቸው ይረዳል።

እነዚህን ጠቃሚ ክህሎቶች ለማዳበር እንዲችሉ የመምህራን እገዛ መሰረታዊ ነው። በተለይ ማህበራዊ እና አዎንታዊ ስሜትን የማዳበር ተግዳሮት የገጠማቸው ህፃናት በሚደረግላቸው እገዛ ውጤታማ ለውጥ ያሳያሉ። የማህበራዊ ክህሎት ተግዳሮት ያጋጠማቸው ተማሪዎች አዘውትረው ከጓደኞቻቸው ጋር ይጋጫሉ። በቡድን ጨዋታ እና በቡድን ሥራ ተግባብተው ለመሥራት ይቸገራሉ። በመሆኑም አዘውትረው በዕድሜ እኩዮቻቸው የተገለሉ ናቸው። በሌላ በኩል አንዳንድ ህፃናት እራሳቸውን ከማህበራዊ መግባባት ያርቃሉ፤ ብቸኝነት ይመርጣሉ፤ በጣም አይናፋር በመሆናቸው ማህበራዊ ተግባባት መመስረት ይቸገራሉ። በተጨማሪ ስሜታቸውን እና ፍላጎታቸውን ለመግለጽ አይፈልጉም። ለምሳሌ፡- መምህራንን፣ ጓደኞቻቸውን ቤተሰቦቻቸውን የመውደድ ስሜታቸውን ከመግለጽ ይቆጠባሉ እንዲሁም የደስተኝነት ወይም የሀዘን ስሜት ሲያደርገባቸው ስሜታቸውን አያንጸባርቁም አምቀው ወደውስጥ የመያዝ ባህሪ ይታይባቸዋል።

ህፃናት በተፈጥሮ በርካታ ክህሎቶችን በዕድሜ ከሚበልጧቸው ሰዎች በመመልከት ያዳብራሉ ለምሳሌ፡- መምህራን አብረዋቸው የሚውሉ ህፃናትን ለመቅረጽ ጥሩ ምሳሌ ይሆናሉ። መምህራን መረዳት የሚገባቸው

ነገር ቢኖር ህፃናት እንደሚመለከቷቸው እና የሚደርጉትን ለማድረግ እንደሚሞክሩ ነው። አለባባሳቸውን፣ ያይጡበትን መንገድ፣ አነጋገራቸውን፣ ባሪያቸውን እና ማህበራዊ ክህሎታቸውን በማየት እንደ መምህራቸው ለማድረግ ይሞክራሉ። በመሆኑም ማህበራዊ እና አዊንታዊ ስሜት የማዳበር ክህሎት የሚቸግራቸው ህፃናት ከመምህራን ብዙ ነገሮችን በማየት እና በመስማት ይማራሉ። ከዚህ ቀጥሎ የተዘረዘሩት ማህበራዊ እና አዎንታዊ ስሜትን ለማሻሻል ስለሚረዱ መምህራን ቢጠቀሙባቸው የህፃናቱን ተግዳሮቶች መቀነስ ይችላሉ።

- ከህፃናቱ ጋር ሲያወሩ ፈገግታ አይለይዎት
- ከህፃናቱ ጋር ሲያወሩ ስላለዎት ጓደኞች፣ ስለሚወዳቸው ጓደኞች፣ ከጓደኞችዎ ጋር እንደሚጫወቱ፣ ያለዎትን ለተቸገረ ጓደኛ እንደሚያካፍሉ፣ እንደሚረዱዎ መንገር
- ልጆች ስለራሳቸው እንዲናገሩ አያስገድዷቸው ምክንያቱም በሂደት የሚመጣ ስለሆነ ጠቃሚ ልምዶችን ማሳወቅ/መግለጽ ይጠቅማል
- ስለጨዋታ ህጎች ግለፁላቸው፡- ተራ መጠበቅ፣ አለመጣላት፣ ሀሳብን በሰላማዊ መንገድ መግለጽን
- ህፃናት ከሌሎች ጋር ለመጫወት ወይም ለመግባባት ሲሞክሩ በመከባበር መሆን እንዳለበት ያስረዷቸው ምሳሌ ስጡላቸው (እባክህ፣ አመሰግናለሁ ወ.ዘ.ተ)
- ህፃናትን ማበረታታት አንድ አስፈላጊ ክህሎትን ለማዳበር የሚያስችል ጠቃሚ ስልት ነው። አበረታቻቸው ምሳሌ፡- በዚህ ቀጥሎ፣ ጥሩ ተግባር ነው፣ ሌላም ለማየት ጓጉቻለሁ ወዘተ...
- ሌሎችን ማድነቅ አስተምሯቸው ለምሳሌ፡- ወድጄዋለሁ፣ ታምራህ/ታምራያሽ፣ ጎበዝ፣ መልካም ሰው፣ ጥሩ ልጅ ነህ/ነሽ ወዘተ....
- ልጆች ደስተኛነት ማለት እና መሆን ምን እንደሆነ እንዲወያዩ ያመቻቹላቸው፤ ሀሳባቸውን ያዳምጡ፣ እርስዎም ደስተኛነት ምን እንደሆነ፣ ለምን እንደሚመጠቀም ይግለፁላቸው።
- ልጆች ደስተኛ ያለመሆን ምን እንደሆነ እንዲገልፁ ያድርጓቸው። ሀሳባቸውን ያዳምጡ፣ ደስተኛ አለመሆን መገለጫውን ፤ ለምን እና እንዴት እንደሚጎዳ ይግለፁላቸው።
- ለህፃናቱ የደስተኛነት ወይም ደስተኛ ያለመሆን ስሜት በሰው ላይ ያለውን ተጽዕኖ ይግለፁላቸው። ደስተኛ ያለመሆን ማዘውተር የሚያመጣውን የአእምሮ ጤና ተግዳሮት አያይዘው ያብረሩላቸው፤ እንዲያስወግዱም ያበረታቹባቸው።
- ከህፃናቱ ጋር ስለፍርሃት ምንነት ተወያዩ፤ ህፃናቱ ፍርሃት ምን እንደሆነ ይግለፁ። ምን ምን እንደሚፈሩ እንዲናገሩ ያበረታቹባቸው። ይህ መምህራን ፍርሃትን ለመቀነስ መንስኤውን መለየት ለሚጠቀሙት ዘዴ አቅጣጫ ይጠቁማል።
- መምህር ህፃናቱን እንደሚወዷቸው አዘውትረው ይግለፁላቸው። ህፃናቱም ምላሽ እንዲሰጥዎ ያበረታቹባቸው። አንዳንድ ልጆች ቶሎ ስሜታቸውን መግለጽ ባይችሉም በሂደት ይሻሻላሉ።
- ከልጆቹ ጋር አብረው ይጫወቱ
- ስለህፃናቱ ያለዎትን መልካም ስሜት ይግለፁላቸው ፤ያሳዩአቸው፣በማቅረብ፣ በመዳሰስ፣ በመሳሰሉ በማቀፍ እንዲሁም እንደሚወዷቸው ይግለፁላቸው ወዘተ

- በህፃናቱ ፊት የተናዳጅነት ወይም የብስጩነት ስሜት አያሳዩ
- ህፃናቶቹ ነገሮችን በትክክል ባይተገብሩ፤ ወይም ተቀባይነት ያለው ባህሪ ባያሳዩ ገንቢ በሆነ መልክ የማስተካከያ አስተያየት ይስጧቸው እንጂ ስህተተኛ መሆናቸውን አጉልተው አያቅርቡ።

ማስታወሻ

የተከበራችሁ መምህራን፡- እናንተ ጥሩ ምሳሌ በመሆን ህፃናት ከእናንተ ብዙ እንዲማሩ ዕድል ይስጧቸው፤ በተለይ ማህበራዊ ክህሎት እና አዎንታዊ ስሜት ማዳበር የሚያስችል ዕድል ይፍጠሩላቸው፤ ጥሩ ምሳሌ መሆን በራሱ ጥሩ አስተማሪነት እና ጥሩ ትምህርት መስጠት ማለት ነው።

3. ማንበብ እና መፃፍን እንዲሁም ቁጥሮችን ማስተዋወቅ

ቅድመ መደበኛ ትምህርት ቤት ህፃናት አካባቢያቸውን የሚያውቁበት እና ማህበራዊ ክህሎት የሚያዳብሩበት ቦታ ነው። ከ6 ዓመታቸው በኋላ ወደ መደበኛ ትምህርት የሚገቡበት ዕድሜ በመሆኑ አንደኛ ክፍል ከመግባታቸው በፊት የፊደላትን እና ቁጥሮችን ምንነት እና ስማቸውን እንዲለዩ አጋጣሚ ማግኘት አለባቸው። በዚህ ወቅት ህፃናት ለማንበብ ለመጻፍ ወይም የቁጥሮችን ጽንሰ ሀሳብ ለመረዳት የሚችሉ ከሆነ ለመለየት እና እገዛ ለመስጠት የሚያስችል ሁኔታ ይፈጠራል። ከዚህ ቀጥሎ የተዘረዘሩትን ለህፃናቱ በማስተዋወቅ መደበኛ ትምህርት ቤት ለመግባት ያዘጋጁላቸው።

- የእጅ ጽሁፍ ከግራ ወደቀኝ እንደሚጻፍ ይግለጹላቸው
- እርሳስ እንዴት እንደሚያዝ (ለመጻፍ ሲፈልጉ)
- የደብተር መስመሮች አጠባበቅ
- የደብተራቸውን ገጾች እንዴት መጠቀም እንዳለባቸው
- ለመጻፍ ሲዘጋጁ አቀማመጣቸው ምን መሆን እንዳለበት ያሳዩላቸው
- በማንበብ ጊዜ ከግራ ወደቀኝ እንደሚነበብ
- ፊደላትን ያሳዩላቸው ስማቸውን እንዲጠሩ ያለማምዷቸው
- ቁጥሮችን ያሳዩላቸው ስማቸውን እንዲጠሩ ያድርጓቸው።

- ❖ ቁጥሮችን በቃላቸው እስከ 100 እንዲጠሩ ያለማምጫቸው
- ❖ ቁጥሮች አንዱ ከሌላው እንዴት እንደሚበልጥ ወይም እንደሚያንስ ምሳሌ እና ቁሳቁስ ተጠቅመው ያሳዩአቸው
- ❖ ጽሁፍ ማለት መልዕክት የያዘ ነገር መሆኑን ያስረዷቸው፤ ተረቶችን ያንብቡላቸው ተረቶቹ በስዕል የተደገፉ ቢሆን ይመረጣል። ተረት አንብበው ሲጨርሱ ስዕሎችን ያሳዩአቸው ከተረቱ ጋር በማያያዝ እንዲያብራሩ ያድርጉ።

ህፃናት የሀገራችን የወደፊት ተስፋ ሲሆኑ መምህራን የወደፊት ተስፋ ባለቤቶችን አመቻቸው ናቸው

Reference

- Alberta Education (2006). *Effective Student Assessment and Evaluation in the Classroom*. Edmonton, Alberta
- Calman, J. L. and Tarr-Whelan, L. (2005). *Early Childhood Education for All: A Wise Investment*. Legal Momentum, New York, NY
- Cariappa, M. & Dang, G. (2005) *Meeting Early Challenges: Special Step for a Special Child*. New Delhi: UBSPD CfBT, (2014).
- Davies, A. (2002). The social component of language teacher education. In H. Trappes-Lomax, & G. Ferguson (Ed.), *Language in Language teacher education* (pp: 49-66). Amsterdam: John Benjamin's B.V.
- Hooten, G. R. (2009). *The effect of handwriting, spelling, and T-units on holistic scoring with implication for dysgraphia*. ProQuest LLC. UAS.
- Hurlock, E.B. (2006) *.Child Development (6th Ed)*. New York: Tata McGraw-Hill com.
- Ingleson, L. and Lambert, K. (2007). *Supporting Early Childhood Teachers through the use of Professional Learning Communities. Linking People and Resources*, Norfolk.
- UNRWA (2013). *Teacher's Toolkit for Identifying and responding to Student's Divers Need*.
- Center for the Enhancement of Learning & Teaching.
- UNESCO, (2008). *The Contribution of Early childhood education to a sustainable society*. France, Paris

የነፍስ ወከፍ ድጋፍ መስጫ ቅፅ (IEP).

የትምህርት ዘመን _____

የተማሪው መግለጫ _____

የተማሪው ስም: _____

ፆታ _____ ዕድሜ: _____

የክፍል _____ የትምህርት ደረጃ _____

የጤና ታሪክ _____

ቀደም ሲል የተደረገ የልዩ ፍላጎት አገልግሎት _____

የተማሪው ልዩ ችሎታ _____

የተማሪው ልዩ ፍላጎት _____

ለልዩ ፍላጎቱ የሚደረግ ድጋፍ

በመደበኛ ክፍል ውስጥ _____

በድጋፍ መስጫ ክፍል ውስጥ _____

ድጋፍ ዓይነት: _____

በጤና: _____

በትምህርት: _____

በማህበራዊ ክህሎት _____

አስፈላጊ ግብአቶች: _____

ለድጋፉ ባለድርሻዎች _____

የባለድርሻዎች ተሳትፎ ዓይነት _____

የሚጠበቅ ግብ _____

ውጤትን መመዘኛ ዘዴ _____

